

HYVINVOINTIA RETKEILLEN

Retkeilyreittien saavutettavuuden ja vetovoimaisuuden parantaminen

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Matkailun ala
Hotelli- ja ravintola-alan
koulutusohjelma
Ravintolatoiminta
Opinnäytetyö
Syksy 2013
Tiina Penttinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Hotelli- ja ravintola-alan koulutusohjelma

PENTTINEN, TIINA:

Hyvinvointia retkeillen

Retkeilyreittien saavutettavuuden ja
vetovoimaisuuden parantaminen

Ravintolatoiminnan opinnäytetyö, 35 sivua, 19 liitesivua

Syksy 2013

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus oli kehittää retkeilyreittien vetovoimaisuutta ja saavutettavuutta niin kotimaisille kuin ulkomaalaisille omatoimimatkailijoille.

Opinnäytetyö teoriaosuudessa käsiteltiin luontomatkailua ja sen vaikutuksia ihmisen hyvinvoinnille ja terveydelle. Lisäksi tarkasteltiin retkeilyreittien matkailullisesti tärkeitä vetovoimatekijöitä, kuten ulkoista ja sisäistä saavutettavuutta, palveluvarustusta, opasteita ja maisemia.

Toiminnallisessa osuudessa kartoitettiin ja reittiluokiteltiin viisi Etelä-Suomen alueen retkeilyreittiä. Kaikista reiteistä tehtiin tuotekortit ja kehittämissuunnitelmat reittien ylläpitäjille.

Reittien suurimmat kehittämistarpeet liittyivät puutteellisiin reittimerkintöihin ja vähäiseen reitti-informaatioon. Retkeilyreittien saavutettavuutta voidaan parantaa lisäämällä etukäteisinformaation määrää erilaisissa retkeilyportaaleissa. Niiden tarkoitus on opastaa matkailijoita reittivalinnoissa ja lisätä retkeilyn kiinnostavuutta.

Asiasanat: luontomatkailu, saavutettavuus, vetovoimatekijät, reittiluokittelu

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Tourism and Hospitality

PENTTINEN, TIINA:

Wellbeing from Hiking

Improving the availability and appeal
of hiking routes

Bachelor's Thesis in Hotel and Restaurant Management
35 pages, 19 pages of appendices

Spring 2013

ABSTRACT

The purpose of this functional thesis is to promote the appeal and availability of hiking routes in the eyes of both Finnish and foreign independent travelers.

The theoretical part of the thesis deals with nature tourism and its impact on the wellbeing and health of people. Other studied issues included important tourism-related factors that promote the appeal of hiking routes, such as external and internal availability, offered services, guide signs and scenery.

The functional part includes a survey and rating of five hiking routes in Southern Finland. Product cards and development plans for the parties maintaining the routes were prepared for all of these five routes. Finally, the client transferred the data to hiking portal Outdoorsfinland.fi.

The portal offers tourists assistance in choosing their routes and makes hiking a more attractive alternative.

Key words: nature tourism, availability, appeal, route rating

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	
2	HYVINVOINTIA LUONNOSTA	3
2.1	Luonnossa liikkumisen terveysvaikutukset	5
2.2	Green Care	7
3	MATKAILULLISESTI HYVÄN REITIN VETOVOIMATEKIJÄT	9
3.1	Sijainti, matkaetäisyys ja tavoitettavuus	11
3.2	Lähialueen palvelut ja reittien palveluvarustus	11
3.3	Luontomaisemat	13
3.4	Opastaulut, viitoitus ja reittimerkinnot	14
3.5	Reittiluokittelut	15
4	RETKEILYREITTIEN SAAVUTETTAVUUS	17
4.1	Ulkoinen saavutettavuus	18
4.2	Sisäinen saavutettavuus	20
5	RETKEILYREITTIEN MAASTOKARTOITUS	21
5.1	Kartoitettavien reittien valinta	22
5.2	Ennakkovalmistelut ja maastokartoitus	23
5.3	Kerätyn aineiston käsittely	24
6	RETKEILYREITTIEN ARVIOINTI JA TUOTOKSET	26
6.1	Enonsaari	26
6.2	Pirunpesän polku	27
6.3	Lamminpolku	29
6.4	Rajasuonpolku	30
6.5	Kalkkiruukinpolku	32
6.6	Yhteenveto ja kehittämissuunnitelmat reiteistä	33
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	35
7.1	Prosessin itsearviointi	36
7.2	Kehittämissuunnitelmat ja jatkotutkimukset	36
7.3	Yhteenveto	37
	LÄHTEET	38
	LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni toimeksiantajana on Outdoor Finland Etelä -hanke, joka kerää tietoa retkeilyreittien palveluista, vetovoimatekijöistä, saavutettavuudesta sekä reittien vaativuustasoista ja kokoaa tiedot Outdoorsfinland.fi -retkeilyportaaliin. Kesäaktiiviteettitarjonnan kehittämiseksi MEK on käynnistänyt Outdoors Finland (OF) -hankkeen, joka toteutetaan yhteistyössä maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän sekä matkailun teemaryhmän kanssa. Hankkeen rahoitus tulee Euroopan maaseuturahastosta ja sen päämääränä on kehittää asiakaslähtöisesti retkeilyreitistöjen laatua ja saavutettavuutta, testaamalla reittejä ja laatimalla niistä kartta- ja opastusmateriaalia Outdoorsfinland.fi -retkeilyportaaliin. Portaalin avulla opastetaan omatoimiretkelijöitä Etelä-Suomen parhaille retkeilyreiteille ja helpotetaan retkeilyn suunnittelua sekä lisätään käyttäjien turvallisuutta. (OF Etelä 2013a.)

Opinnäytetyön teoriaosuudessa tarkastelen matkailullisesti hyvän retkeilyreitit vetovoimatekijöitä asiakkaan näkökulmasta. Vetovoimatekijöitä on kuitenkin lukuisia, joista olen valinnut lähempään tarkasteluun saavutettavuuden. Valitsin saavutettavuuden, koska se on tämän hankkeen yksi tärkeimmistä tavoitteista. Tarkastelen myös luonnosta saatavan hyvinvoinnin merkitystä ihmisten virkistymiseen ja tervehtymiseen.

Toiminnallisessa osuudessa kartoitan viisi retkeilyreittiä ja teen niistä tuotekortit ja vaativuusluokittelut Suomen Ladun ohjeistuksen mukaan. Tämän jälkeen toimeksiantaja kokoaa tuotetun materiaalin Outdoorsfinland.fi -retkeilyportaaliin. Lisäksi laadin reittien ylläpitäjille ja toimeksiantajalle kehittämissuunnitelmat kartoitetuista reiteistä. Tässä työssä rajauksen ulkopuolelle jäävät retkeilyreittien tuotteistus ja markkinointi.

Tutkimuskysymyksiäni ovat: Mitkä ovat retkeilyreittien vetovoimatekijät? Miten reittien saavutettavuutta voidaan parantaa? Miten reittejä voi luokitella? Olen itse aktiivinen luontoretkeilijä, joten tuon tässä työssä esille myös omia kokemuksiani aiheesta.

Outdoors Finland -hankkeen hallinnoinnista vastaa Lahden ammattikorkeakoulun matkailun ala ja sitä koordinoi Matkailun edistämiskeskus. MEK on työ- ja

elinkeinoministeriön alainen virasto, joka perustettiin 1973. Sen toimintaan on kuulunut alusta alkaen matkailun edistäminen, niin koti- kuin ulkomaan matkailun osalta. Lisäksi Mek tukee kansainvälisille markkinoille pyrkiviä yrityksiä matkailupalveluiden kehittämisessä ja markkinoinnissa. Tämä päivänä toiminnan painopisteesi on valittu Suomen matkailumaakuvan kehittäminen ja tuotemarkkinointi. Toimintaa rahoitetaan valtion budjetista. (MEK 2013a.)

MEKin yhteismarkkinointiin pääsemiseksi vaaditaan tietyt kriteerit. Niiden avulla varmistetaan, että kansainvälisille markkinoille tarkoitetut tuotteet ovat riittävän korkeatasoisia ollakseen kilpailukykyisiä. Tuotekehitystoiminnan neljä pääteemaa ovat hyvinvointi, kulttuuri, kesä ja talvi. Kehitettäviä kesäaktiviteettejä ovat pyöräily, vaellus, kalastus, melonta, hevosmatkailu ja wildlife. Jokaiselle edellä mainitulle tuotteelle on laadittu teemakohtaiset tuotesuositukset, joiden tarkoitus on toimia kansainvälisille markkinoille pyrkivien matkailuyrittäjien tuotekehityksen apuvälineinä. (MEK 2013b.)

Teemakohtaisten tuotesuositusten lisäksi tuotteiden pitää täyttää vientikelpoisuus kriteerit, joita ovat laadun kehittäminen, markkinatästäus, riittävä kapasiteetti palvelun takaamiseksi, saatavuus, toimivat kulkuyhteydet, tuotteiden ja palveluiden löydettävyys Internetistä englannin kielellä ja henkilökunnan kielitaito. Lisäksi MEKillä on suosituksia, joiden huomioiminen toiminnassa lisää yrityksen mahdollisuuksia pärjätä kansainvälisillä markkinoilla. Näitä ovat muun muassa asiakaslähtöisyys, vastuullisuus ja turvallisuus. Mikäli edellä mainitut kriteerit eivät täyty, silloin yritys ja sen tuotteet tai palvelut eivät ole vientikelpoisia. (MEK 2013c.)

2 HYVINVOINTIA LUONNOSTA

Metsäntutkimuslaitos teki laajan luonnon virkistyskäyttöön liittyvän seurantatutkimuksen 2010, jossa kuvattiin suomalaisten osallistumista 86 ulkoharrastukseen sekä ulkoilun vuoksi tehtyjä luontomatkoja ja niiden vaikutusta ihmisten hyvinvointiin. Tutkimuksessa selvisi, että luonnon osuus kaikista vapaa-ajanliikunnan ympäristöistä on runsas kolmannes. Viherympäristöjen todettiin tuottavan ulkoilijoille psyykkistä hyvinvointia ja luonnossa liikkumisen elvyttävä vaikutus oli parempi kuin rakennetuissa liikuntapaikoissa. Luonnossa liikkumisen tai oleilun todettiin vaikuttavan hyvinvointiin erityisesti ulkoilusta saatavien elpymiskokemusten kautta. (Sievänen & Neuvonen 2011, 3–129.)

Tutkimuksen perusteella on nähtävissä, että luonnossa liikkuminen ja siitä saatava hyvinvointi on nousussa oleva matkailun trendi. Luontoretkeilyn suosio perustuu haluun irrottautua arkielämästä ja rentoutua luonnon keskellä (Jaronen 2005, 4). Omatoimimatkoille on tarjolla satoja upeita retkeilyreittejä, mutta valmiita retkeilypaketteja on sitä vastoin tarjolla vähän. Pohjois-Karjalassa on käynnissä hanke, Metsä hyvinvointipalvelun kohteena, jonka tarkoituksena on kehittää hyvinvointimatkalupalveluita. Kesällä 2013 hankkeeseen kävi tutustumassa ensimmäinen japanilainen testiryhmä, joka vieraili Ilomantsissa ja tutustui kansallispuiston upeisiin maisemiin. Hankkeen uskotaan tuottavan tuloksia ja houkuttelevan kaupunkien meluun, saasteisiin ja ahtauteen tottuneita ulkomaalaisia Suomeen. (Väinämö 2013.)

Mihin luontomatkojen suosio perustuu? Jokaisella vaeltajalla on omat syynsä, jotka kaikki ovat varmasti yhtä hyviä. Kauniit maisemat on varmasti yksi tärkeä syy, samoin kiireettömyys ja hiljaisuus. (Laaksonen 2008, 16.) Luonnossa liikkuminen tarjoaa monenlaisia elämyksiä, jotka ovat vastavoimana jokapäiväiselle kaupunkimaiselle asuinympäristölle ja sen mukanaan tuomille rutiineille ja pakollisille kuvioille. Arkielämälle etsitään vastakohtaisuuksia, tällöin sähkökatkaisijan painallus vaihdetaan tulitikun raapaisuun tai salkkumikron kantaminen reppuun tai rinkaun. Helppous vaihdetaan vaikeuteen tai tutuus, uuteen ennalta kokemattomaan. Luonto antaa lähes jokaiselle erilaisia elämyksiä, joita saadaan erilaisista maisemista, luonnonilmiöistä ja hetkellisistä tunnelmista. Luonnon kauneusarvot eivät perustu pelkästään näköhavaintoihin

vaan mukana ovat myös ääni-, tuoksu- ja tuntoaistin tuomat kokemukset. (Vuoristo 2007, 25–26.) Useiden eri aistihavaintojen myötävaikutuksesta, luontomatkailija saa kokea ainutkertaisia kokemuksia, joita ei voida pukea sanoiksi, vaan ne täytyy kokea omakohtaisesti. Tästä syystä myös matkoilta otetut valokuvat ovat asianosaisille merkityksellisiä ja tärkeitä, kun taas ulkopuolisille ne eivät välttämättä tarjoa mitään erityistä. Paikkakokemus saa kuvat ikään kuin elämään ja tuo mieleen monenlaisia miellyttäviä, epämiellyttäviä, jänniä, pelottavia, ainutlaatuisia tai unohtumattomia mielikuvia ja muistoja.

Luonto- sanan määrittely on vaikeaa, eikä tiedeyhteisölläkään ole antaa asiaan yksiselitteistä määritelmää. Tässä asiayhteydessä käytän Järviluoman (2001) käyttämää määritelmää, jossa luontoon kuuluvat kasvit, eläimet, metsät, vesistöt, ilmasto-olosuhteet ja niin edelleen ”semmoisina kuin ne on luotu”.

Retkeilyreittien kohdalla määritelmään täytyy kuitenkin lisätä myös ihmisen tekemät rakenteet, kuten pitkospuut, laavut tai opasteet, joita periaatteessa luonnontilaisilla retkeilyalueilla usein on. (Järviluoma 2001, 71–74.)

Luonnossa kävellen tapahtuvalle liikkumiselle on käytössä useita eri nimityksiä, joiden keskeinen ero tulee siitä, missä liikutaan ja kuinka kauan. Laaksosen (2008, 11.) jaottelussa vaeltaminen ja retkeily ovat synonyymejä keskenään, mutta niillä on kuitenkin pieni vivahde ero. Vaeltaminen on aina retkeilyä, mutta kaikki retkeily ei kuitenkaan ole vaeltamista. Vaeltaminen on luonteeltaan pitkäkestoisempaa ja se suuntautuu yleensä syvemmälle luontoon. Lisäksi vaellus vaatii enemmän varusteita ja kokemusta, mutta myös antaa enemmän kuin retki.

Matkailun edistämiskeskuksen määritelmän mukaan vaellus ja eräretkeily ovat luonnossa tapahtuvaa liikkumista, joka tapahtuu merkityillä vaellusreiteillä tai täysin erämaisissa olosuhteissa. Matkailullisesta näkökulmasta on tärkeää, että vaellus- ja retkeilytuotteet sisältävät eri kohderyhmille tarkoitettuja majoitus-, opas- ja ruokailumahdollisuuksia. Vaellus kestää tyypillisesti vähintään yhden yön yli ja se toteutetaan, joko omatoimisesti kartan ja/tai reittiselosteen avulla tai opastettuna. Retkeily on luonteeltaan hieman toisentyypistä, yleensä se kestää muutaman tunnin ja mukaan otetaan retkieväät. Retkeilytuotteesta puhuttaessa mukana on myös opas. Patikoinnilla tarkoitetaan myös kevyttä päiväretkeilyä. (Vaelluksen ja sauvakävelyn kehittämisstrategia 2008–2013, 3.) Yhteistä näille

kaikille nimityksille on, että niillä tarkoitetaan jonkinlaista liikkumista luonnossa. Käytän tässä yhteydessä mieluiten nimitystä retkeily, koska portaalin reitit ovat pääsääntöisesti lyhyitä päiväretkikohteita.

2.1 Luonnossa liikkumisen terveystvaikutukset

Hyvänolon tunne ja siitä nauttiminen on edelleen trendi matkailussa.

Hyvinvointiin ollaan valmiita investoimaan, koska sen avulla voidaan vähentää terveystvaikutuksia ja lisätä elämänlaatua. Tulevaisuudessa hyvinvointiin liittyviä palveluita tullaan lisäämään enenevässä määrin erilaisiin ohjelmapalveluihin. (Puhakka 2012.)

Luonnon merkitystä terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä tunnetaan varsin huonosti ja tästä syystä tarvitaan lisätutkimuksia terveystvaikutusten todentamiseksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos teki kenttätutkimusta yhdessä japanilaisten tutkijoiden kanssa, jossa selvitettiin metsässä oleilun vaikutusta koehenkilöiden stressihormoneihin, verenpaineeseen ja sydämen sykkeeseen. Näiden tutkimusten mukaan koehenkilöiden keskittymiskyky ja toimintakyky paranivat ja stressioireet vähenivät. Tutkimuksissa todettiin kuitenkin, että terveystvaikutukset koetaan eri tavalla urbaanien kaupunkilaisten ja vannoutuneiden luontoihmisten välillä. Luontoihmisille ei riitä kaupunkiympäristön tarjoamat metsät vaan heidän täytyy päästä kaupungin ulkopuolelle rentoutumaan ja lataamaan akkujaan urbaaneja kaupunkilaisia useammin. (Ruotsi 2012.)

Luontomatkaillen kasvun odotetaan jatkuvan Suomessa. Asiakkaat tullaan tyypittelemään yhä pienempiin segmentteihin, joista suomalaisia keski-ään ylittäneitä asiakkaita pidetään suurimpana. (Puhakka 2012.) Suomeen tulee myös yhä enemmän matkailijoita, joita voisi kiinnostaa päivän kestävä terveystretket luontoon. Retkillä olisi mahdollisuus katsella kauniita maisemia ja nauttia luonnonrauhasta ja hiljaisuudesta. Ruotsin (2012) haastattelema professori Tyrväinen on esittänyt, että Nuuksion kansallispuisto tuotteistettaisiin, terveyttä edistäväksi luontomatkaillukohteeksi.

Hyvinvointi on hyvin laaja käsite, jolla voidaan tarkoittaa monia elämään laatuun vaikuttavia asioita, kuten terveyttä, toimeentuloa, elinoloja ja sosiaalisia suhteita

(Pyykkönen 2012, 34). Hyvinvoinnin painoarvoon vaikuttaa se, missä kontekstissa hyvinvointia tarkastellaan. Heinz-Herbert Nollin (2000) mukaan hyvinvointi on jokaisen yksilön omakohtainen kokemus, ja sitä voi arvioida vain yksilö itse. Hyvinvointi koostuu kolmesta eri osa-alueesta; fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Hyvinvointi käsittää sekä objektiivisesti mitattavia asioita, että subjektiivisia kokemuksia ja arvostuksia. Fyysinen hyvinvointi koostuu muun muassa liikunnan tuomista terveysvaikutuksista. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2013.) Tässä kontekstissa hyvinvoinnilla tarkoitetaan terveyttä edistäviä fyysisiä ja psyykkisiä vaikutuksia.

Luonnon vaikutusta ihmisen hyvinvoinnille selvitettiin Helsingissä ja Tampereella tehdyssä laajassa kyselytutkimuksessa. Tutkimustulokset osoittivat, että luonto vaikuttaa positiivisella tavalla ihmisten psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen. Tutkimuksen mukaan jo puolitoista tuntia viikossa luonnossa, parantaa ihmisten keskittymiskykyä ja mielialaa. Japanissa tehtiin laajoja tutkimuksia metsän virkistyskäytön fysiologisista vaikutuksista. Näissä tutkimuksissa todettiin, että metsäympäristö alentaa verenpainetta ja pulssia. Tämän lisäksi lihasjännitys vähenee ja syljestä mitattavan kortisolin ”stressihormonin” määrä pienenee, verrattuna kaupungissa oleskeluun tai kävelyyn. (Tyrväinen 2008, 4.) Luonto tarjoaa rauhaa ja hiljaisuutta, jota yhä useammat ihmiset kaipaavat virkistyäkseen. Luonto tuo vastapainoa kaupunkiympäristön ilmansaasteille, melulle ja liiallisille ärsykkeille. Tutkimuksissa on voitu osoittaa, että luontoympäristössä elimistö rauhoittuu ja ihminen palautuu stressireaktioista nopeammin. Luontoympäristön on todettu vaikuttavan myös keskittymiskykyn paranemiseen ja mielialojen vaihteluihin. (Tyrväinen 2007.)

Yksilön tasolla henkinen hyvinvointi voidaan määritellä henkilölle itselleen tärkeiden asioiden kiireettömänä tekemisenä, johon on mahdollisuus itse vaikuttaa. Luonnon vaikutus ihmisten henkiseen hyvinvointiin perustuu ihmisten omakohtaisiin tuntemuksiin. Taka-Aho selvitti tutkimuksessaan ihmisten luontokokemusten yhteydessä kuvattuja henkisen hyvinvoinnin tuntemuksia. Tutkimusaineiston perusteella hän löysi ilon ja hyvän mielen tunteen, rauhan, vahvuuden, läsnäolontunteen, joka mahdollistaa uusien ideoiden syntymisen ja selkeyttää ajatuksia sekä mystisen tervehtymisen tuntemuksia, jotka kumpuavat erilaisista luontokokemuksista ja ovat yksilön tasolla merkityksellisiä. (Taka-Aho

2005, 11.) Luontomaisemaa ja sen tarjoamia elämyksiä voidaan pitää merkityksellisenä ihmisten elämässä. Henkistä hyvinvointi tuottavat maisemat voimaannuttavat ihmisiä ja auttavat jaksamaan arjessa.

2.2 Green Care

Yhteiskunnan nopea muutos tuo eriin uudenlaisia hyvinvointiongelmia, jotka ilmenevät arjen hallinnan vaikeutena ja henkisenä pahoinvointina.

Luontoyhteyden heikkenemisen myötä ihmisiltä katkeaa yhteys itseensä tuntevana ja kokeva eettisenä toimijana. (Tulkki 2012, 12.) Tästä seuraa stressiä, henkistä ahdistusta, pahoinvointia sekä hyvinvoinnin kannalta huonoja valintoja.

Ongelmiin joutuneiden ihmisten auttamiseen tarvitaan paljon erilaisia terapia- ja hoitomuotoja. Green Care eli vihreä hoiva on luontoon tukeutuvien toimintatapojen ammatillista, vastuullista ja tavoitteellista hyödyntämistä. (Soini 2011, 12.) Green Care -toiminnassa luontoa hyödynnetään hoiva-, kuntoutus- ja hyvinvointipalvelujen tuottamisessa. Asiakkaat voivat tulla julkisen tai yksityisen sektorin kautta ja toiminta voi olla ennaltaehkäisevää omatoimista virkistäytymistä luonnossa tai korjaavaa ja kuntouttavaa toimintaa. (Soini 2011, 22.)

Luonnon hyvinvointivaikutukset maailmalla on tiedetty pitkään, mutta viime vuosikymmenien aikana hoito- ja kuntoutusyksiköt ovat, osittain taloudellisista syistä, keskittyneet pelkästään laitoksissa tapahtuvaan hoitoon. Kiinnostus luonnon suomiin terveyttä ja hyvinvointia edistäviin mahdollisuuksiin on viriämässä uudelleen. Kansainvälisesti se näkyy tutkimustoiminnan lisääntymisenä sekä keskusteluissa, joita käydään alan foorumeissa. Green Care ei kuitenkaan ole pelkkää luonnossa olemista tai tekemistä, vaan se on osana terveydellisten, sosiaalisten ja kasvatuksellisten tavoitteiden saavuttamista. Luonto- tai luontoelementit, kasvit ja eläimet, voidaan tuoda esimerkiksi hoitolaitoksiin ja ne toimivat hoitotyön yhtenä osa-alueena. Green Care toimintaa voidaan toteuttaa monissa konteksteissa, kuten hoivamaatiloilla, puutarhoissa tai luonnossa. Vihreä ulkoilu (Green exercise) tarkoittaa aktiivista luonnossa tapahtuvaa liikkumista tai toimintaa. Siihen voidaan yhdistää tavoitteellista ja

ohjattua toimintaa, jolloin sillä on terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. (Tulkki 2012, 15–20.)

Helsingin kaupungin ympäristökeskus toteutti hankkeen, jonka tavoitteena oli työhyvinvoinnin parantaminen luontoyhteyden avulla. Hankkeessa työyhteisöjä vietiin luontoon, jossa terävöitettiin aisteja havainnoimalla luontoa, liikuttiin ja rentouduttiin. Saatujen positiivisten palautteiden perusteella toimintaa tullaan jatkamaan ja kehittämään edelleen. (Sitra 2013.)

Green Care on Suomessa melko tuntematon käsite. Tietoisuuden lisäämiseksi on käynnistetty alueellisia hankkeita, joissa etsitään yhteistyökumppaneita toimintaan. Green Care avaa uusia mahdollisuuksia liiketoiminnalle, jossa luonnolla on oma merkittävä rooli hyvinvointimatkailussa sekä työhyvinvoinnin osana. Suomessa on paljon merkittäviä retkeilyreittejä, joita voidaan sellaisenaan käyttää erilaisen tuotepakettien rakentamiseen. Monet reiteistä sijaitsevat taajamien ulkopuolella ja tarjoaisivat maaseudulle uusia liiketoimintamalleja. Matkailijat etsivät uusia kokemuksia, elämyksiä ja merkityksellisyyttä, jota Green Care voisi tarjota. (Jääskeläinen & Tulkki 2012.)

3 MATKAILULLISESTI HYVÄN REITIN VETOVOIMATEKIJÄT

Ahon (1994,175.) määritelmän mukaan vetovoima koostuu useasta tekijästä, se on sidottu matkakohteeseen ja se aikaansaa vierailuhalukkuutta ulkopuolisessa väestössä. Vetovoimatekijät ohjaavat matkakohteen valintaa, ne ovat ikään kuin perusteena kohdetta valittaessa.

Mikä tekee retkeilyreitistä kiinnostavan ja mitkä tekijät vaikuttavat retkikohteen valintaan? Päätin tehdä tuttavilleni pienen kyselyn sähköpostilla ja selvittää, mitkä ovat heille tärkeitä vetovoimatekijöitä retkeilyreittejä valittaessa. Kysyin: ”Millä perusteella he valitsevat retkeilyreitit?” Seuraavassa on joitakin vastauksia:

Mikä on sopivan matkan päässä, ja näin lapsiperheenä, helppokulkuinen sais olla, sekä kotia/laavuja matkan varrella.

Nainen 30, 12.8.2013

Tämän lapsiperheen kohdalla tärkeimpiä vetovoimatekijöitä ovat retkikohteen sijainti, maaston helppokulkuisuus sekä sopivien välimatkojen päässä olevat taukopaikat.

Retkeilyreitti vois olla vapaapäivän ohjelmanumero noin 5-10 km on sopiva. Kauniita maisemia, vaihteleva maasto, mäkiä, kalliota, järvi-, suo-, lampi, maisemat ovat kauniita. Kuusi/mäntymetsää. En lähtis mihinkään kosteaan pöheikköön. Kapea kinttupolku on kiva. Selkeät opasteet pitää olla. Pitkälle vaellukselle en lähtis lainkaan.

Nainen 59, 13.8.2013

Tämän retkeilijän kohdalla voin nähdä, että vaihteleva maasto, kauniit maisemat sekä selkeät opasteet ovat tärkeimpiä vetovoimatekijöitä retkikohtetta valittaessa.

Reitin pituus tärkeä, kauniit maisemat, sijainti, hyvät opasteet ja nuotiopaikka makkaran paistoon. Jos lapsia mukana reitti ei saa olla liian vaativa. Itse valitsisin kohteen suht läheltä kotia.

Nainen 26, 13.8.2013

Naisen kertomuksesta voin havaita, että vetovoimatekijöiden lisäksi retkikohteen valintaan vaikuttaa myös kenen kanssa retkeillään. Liikuttaessa lasten kanssa reitin helppous ja taukopaikkojen olemassaolo ovat tärkeimpiä vetovoimatekijöitä.

Mä valitsen tarkoituksen ja tilanteen mukaan reitin. Jos oon lomalla voin tehdä pidemmän ja haasteellisemmankin reitin, joka ei välttämättä ole edes ihan kodin lähetyvillä vaan voi olla jossain kauempanakin, lomamatkailu avartaa ja maiseman vaihdos tekee hyvää. Reitiltä odotan kuitenkin vaihtelevaa maastoa ja kauniita näkymiä, luonnon keskellä kulkua. Jos taas haluan ilta tai viikonlopun aikana käydä patikoimassa tulee reitin olla suht lähellä ja juuri maksimissaan noin 10 km pituinen reitti, jossa on vaihteleva maasto ja kaunis ympäristö. Tykkään pitkospuista sekä järvimaisemista erityisesti. Tietenkin on myös hyvä, jos reitti on hyvin merkitty, ettei tarvitse arpoa mihin mennä.

Nainen 45, 10.8.2013

Naisen kertomuksesta selviää, että retkeilyreitin pituuden ja haasteellisuuden valintaan vaikuttaa käytettävissä oleva aika. Reitinvarren kauniit maisemat koettiin myös tärkeiksi vetovoimatekijöiksi. Kaikki yllä olevat vastaukset olivat aikalailla ennakko-odotusteni mukaisia. Vastausten perusteella voidaan nähdä, että retkeilyreittien valintaan vaikuttavat monet eri taustatekijät, kuten retkeilijöiden perhetilanne, aikaisempi kokemus luonnossa liikkumisesta, ikä ja fyysinen kunto. Vetovoimatekijöitä ei myöskään voida laittaa tärkeysjärjestykseen, koska niiden merkitys reittikohteen valinnassa on hyvin yksilöllinen. Se mikä sopii yhdelle, ei välttämättä ole sopiva toiselle. Tästä syystä on tärkeää, että muun muassa Outdoors Finlandin retkeilyportaalista löytää eritasoisia ja pituisia reittejä, joista matkailijoiden on helppo valita itselleen sopivat reitit. Kyselyn ja omien kokemusten perusteella retkeilyreittien keskeisiä vetovoimatekijöitä retkeilijän näkökulmasta ovat vaihteleva maasto, maisemat, reitin palveluvarustus, opasteet ja retkikohteen sijainti. Vetovoimatekijöillä on suuri merkitys, koska ne vaikuttavat suuresti reitin käyttömääriin (Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet 2002, 1).

Outdoors Finlandin tuotesuosituksissa hyvä reitti on vaihtelevassa maastossa ja siellä on hyvät opasteet. Reitin alussa pitää olla infokartta, jossa on tietoa reitin lähialueella ja reitin varrella olevista palveluista kuten ruokailu- ja majoitusmahdollisuuksista ja niiden pitää olla sopivien välimatkojen päässä reitin vaatavuuteen suhteutettuna. (Vaellus ja sauvakävelyopas 2011, 4.) Seuraavissa alaluvuissa kerron yksityiskohtaisemmin retkeilyreittien keskeisimmistä

vetovoimatekijöistä. Tarkastelen retkikohteen sijainnin merkitystä vetovoimaisuuteen, reittien palveluvarustusta ja lähialueiden palveluiden merkitystä retkikohteen valinnassa, opasteiden ja viitoitusten tärkeyttä, maisemien merkitystä ja reittiluokittelun hyötyjä retkeilijöille.

3.1 Sijainti, matkaetäisyys ja tavoitettavuus

Luontomatkakohteiden vetovoimaisuuteen vaikuttaa kohteen sijainti, matkaetäisyys ja tavoitettavuus (liikenneyhteydet). Metsäntutkimuslaitoksen tekemän selvityksen perusteella suurin osa luontoreiteistä sijaitsi korkeintaan 200 kilometrin päässä kotoa ja 86 %:a niistä sijaitsi taajama-alueen ulkopuolella. Reittien sijainnista johtuen niiden tavoittamiseen tarvitaan yleensä omaa autoa. Suurten kaupunkien lähetyvillä olevat retkeilyreitit ovat helpoimmin tavoitettavissa myös julkisilla kulkuneuvoilla, mikä tekee niistä vetovoimaisia retkeilykohteita. Harvaan asutuilla seuduilla reittien pitää olla maisemallisesti tai muulla tavalla vetovoimaisia, jotta reiteille saadaan kävijöitä. (Sievänen & Neuvonen, 2011, 64.)

Reitin vetovoimaisuuteen vaikuttaa myös reitin suunnittelu. Reitti voi olla janareitti, jolloin sen lähtö- ja päätepiste ovat eri paikoissa tai ympyräreitti, jolloin lähtö- ja päätepiste ovat samassa paikassa. Saavutettavuuden kannalta janareitit ovat ongelmallisia, koska reitit pitää pääsääntöisesti kulkea kahteen kertaan, päästä päähän. Tällöin reiteistä tulee helposti päivämatkailijalle liian pitkiä ja yllätyksettömiä. Reitin kulkeminen vain päästä päähän ei useinkaan ole mahdollista, koska reitin päätepiesteestä ei ole liikenneyhteyksiä takaisin reitin alkuun. Suomessa on todella vähän janareittejä, joissa kuljetus reitin päätepiesteestä lähtöpiesteeseen on järjestetty. Tästä syystä reitit tulisi pyrkiä suunnittelemaan ympyräreiteiksi (Suomen Latu 2002).

3.2 Lähialueen palvelut ja reittien palveluvarustus

Matkailun edistämiskeskuksen tutkimuksen mukaan tyypillinen luontomatkailija yöpyy mieluiten lakanoiden välissä tai korkeintaan yhden yön luonnon keskellä. Tästä syystä yksi vetovoimatekijöistä pitkillä yöpymistä vaativilla reiteillä on riittävän tiheässä olevat erilaiset majoitusvaihtoehdot, kuten telttailupaikat, laavut

tai ulkopuolisen tarjoamat majoitusmahdollisuudet. Päiväretkeilijät arvostavat alueen ravintola- ja majoituspalveluja erävaeltajia enemmän ja ulkomaalaiset retkeilijät suorastaan vaativat niitä. Vetovoimaisen reitin lähettyville tarvitaan palveluita, joista hyötyvät niin retkeilijät kuin palveluntarjoajat. (OF Etelä 2013b.) Reittejä voidaan pitää vetovoimaisina vasta sitten, kun sieltä löytyy riittävä palveluvarustus. Retkeilyreittien palveluvarustuksella tarkoitetaan ulkoilukäyttöön tarkoitettuja rakenteita kuten pitkospuita, portaita, käymälöitä, laavuja ja tulentekopaikkoja. (Tenho 2002, 5.) Asutuksen lähettyvillä sijaitsevien retkeilyreittien ongelmana on toistuva ilkivalta, minkä vuoksi muun muassa laavujen ylläpidosta on luovuttu. Tähän ongelmaan on kuitenkin tulossa ratkaisu, kun LS Laatuselin kehittämissä ilkeiden kestävät betonilaavut saadaan sarjatuotantoon (Etelä-Suomen Sanomat, 2013).

Pitkospuiden ja portaiden avulla voidaan helpottaa liikkumista, vähentää maaston kulumista ja tehdä liikkumisesta turvallisempaa. Rakenteiden käyttöikä on kuitenkin suhteellisen lyhyt, minkä vuoksi niitä on uusittava ja kunnostettava aika ajoin. Kunnossapitokustannusten laskemiseksi kehitellään uusia ja entistä pitkäikäisempiä ratkaisuja, kuten harjateräksestä rakennettuja portaita, joiden käyttöikä on seitsenkertainen puisiin portaisiin verrattuna. (Räsänen & Saari 2011.)

Tulentekopaikat ovat olennainen osa hyvää palveluvarustusta. Hyvään varustukseen kuuluu myös polttopuiden toimittaminen tulentekopaikoille. Puut voivat olla kokonaisia rankoja, jotka retkeilijä pätkee ja halkoo itse. Ylläpitäjän tulee toimittaa polttopuiden tekemiseen tarvittavat välineet. Polttopuiden säästämiseksi kannattaa suosia kokonaisia rankoja, koska niitä ei yleensä tehdä tarpeettomia määriä ja toisaalta polttopuuvarkaajat eivät viitsi kokonaisia rankoja varastella. Tulentekopaikat kannattaa jättää kokonaan tekemättä, mikäli niihin ei toimiteta polttopuita. Valitettavan usein näkee tulentekopaikkoja, joissa lähialueen puut tai niiden oksat on tärvelty tulentekotarpeiksi. (Räsänen & Saari 2011.)

Tekemieni havaintojen perusteella käymälät pitäisi rakentaa kaikille vilkkaammassa käytössä oleville retkeilyreiteille. Käymälät vaativat kuitenkin säännöllistä huoltoa, mikä on varmasti yksi syy niiden puuttumiselle

retkikohteissa. Ympäristön siisteyden ja yleisen viihtyvyyden kannalta käymälät kuuluvat ehdottomasti hyvän retkeilyreitit palveluvarustukseen.

Retkeilyreittien yleinen kunto vaikuttaa reittien vetovoimaisuuteen ja turvallisuuteen. Tästä syystä reittien kunto pitää tarkistaa säännöllisin väliajoin. Tarkastuksen yhteydessä kirjataan kaikki korjaustarpeet ylös ja tehdään tarvittavat toimenpiteet. (Tenho 2002.) Reittien kunnossapidosta ja huollosta voivat huolehtia kunnan eri toimialat, kyläyhdistykset, urheilu- tai metsästysseurat tai aivan yksityiset kunnan alihankkijat. Kunnossapidosta pitää huolehdita säännöllisesti, muutoin hyvätkin reitit kasvavat umpeen ja ränsistyvät muutamassa vuodessa (Raatikainen 2007.)

3.3 Luontomaisemat

Maisemat on tärkeimpiä vetovoimatekijöitä retkikohdetta valittaessa, koska ne toimivat kiinnostuksen herättäjinä. Maiseman vetovoimaisuus perustuu maiseman kauneusarvoihin, kulttuurihistoriaan ja tarinoihin. (Komulainen 2013, 6.)

Luontomatkailijat etsivät aitoa ja alkuperäistä luontoa, jota ei löydy omasta asuin- ja elinympäristöstä. Retkikohteen elämyksellisyys muodostuu siitä, että kohde pääsee yllättämään ja että se poikkeaa arjesta. Henkeäsalpaavat maisemat voivat herättää voimakkaita tunnekokemuksia, joita halutaan kokea yhä uudestaan ja uudestaan. Esimerkiksi Lapin ruskaretket houkuttelevat matkailijoita vuosi toisensa jälkeen, mikä kertoo siitä, että maisema ei kulu, vaan sama paikka tuntuu erilaiselta kerta toisensa jälkeen. (Komulainen 2013, 10.)

Luonnonmaisemalla tarkoitetaan maisemaa, joka koostuu metsistä, soista, joista, järvistä, mäistä tai tuntureista. (Wikipedia 2013). Vaihteleva maasto lisää reitin vetovoimaisuutta. Maaston korkeuserot ja erilaiset metsätyypit ja niille tyypilliset muut kasvit tekevät reitistä mielenkiintoisen ja yllätyksellisen. Mitä useampia metsätyyppejä kuten soita, lehtoja, lehti- tai havumetsiä samalle reitille saadaan, sitä kiinnostavampi reitistä tulee. Mikäli reitin varrelle osuu vielä vesistöjä tai lampia saadaan reitistä maisemallisesti vielä vetovoimaisempi retkikohde. Vuodenaikojen vaihtelut muuttavat maiseman muotoa ja väritystä, jolloin sama paikka eri vuoden aikoina näyttää aina erilaiselta.

Maantieteellinen sijainti vaikuttaa siihen millaiset maisemat retkeilyreitillä on. Esimerkiksi Kolin ja Kuusamon alueelle maisemat ovat tärkein vetovoimatekijä, kun taas Nuuksiossa tärkein vetovoimatekijä on kohteen hyvä sijainti. Mikäli alueelta ei löydy maisemallista vetovoimaa, reitin vetovoimatekijät pitää löytää joltain muulta osa-alueelta, kuten alueen kulttuurihistoriasta ja siihen liittyvistä tarinoista.

3.4 Opastaulut, viitoitus ja reittimerkinnot

Hyvässä infotaulussa pitää olla kartta, josta retkeilijä saa tietoa muun muassa reitin muodosta eli onko kyseessä jana- vai ympyräreitti. Reittikarttaan merkitään myös reitin varrella olevat leiriytymis- ja tulentekopaikat sekä nähtävyydet ja niiden etäisyydet lähtöpisteestä sekä reitin kokonaispituus. Mikäli reitistä on tehty reittiluokittelu, karttaan ja maastoon laitetaan vaatavuustasoa osoittavat merkit (ks. s. 20). Reittikartoissa ja viitoituksissa pitäisi käyttää Suomen Standardisoimisliiton hyväksymiä merkkejä. (Suomen Latu 2011, 2.)

Hyvä infotaulu on parhaimmillaan sellainen, että retkeilijä saa siitä kaiken oleellisen tiedon, jonka perusteella voi tehdä päätöksen lähteekö reitille vai ei. Tärkeimpiä infotaulun tietoja ovat reitin pituus ja kartta reitistä. Puutteelliset infotaulut vähentävät reittien vetovoimaisuutta ja voivat pahimmassa tapauksessa olla käyttäjille turvallisuusriski. Mitä pidemmästä ja vaativammasta reitistä on kyse, sitä tärkeämpää on ottaa ennakkoon selvää reitistä ja varustautua asianmukaisesti. Pelkästään infotaulun tarjoamaan tietoon ei pidä luottaa sinisilmäisesti.

Reitin alussa pitää olla viitoitus, josta selviää ympyräreitin suositeltava kiertosuunta. Reitin merkitsemiseen voidaan käyttää viittoja ja maalimerkkejä, jotka maalataan esimerkiksi puihin ja kiviin. Reittimerkkien pitää olla yhteneväisiä koko reitillä, mikäli samalla alueella risteilee useita reittejä, ne erotetaan toisistaan erivärisillä tai -mallisilla merkeillä. Risteyskohdissa pitää olla selkeät nuoliviitat, joihin merkitään matkan pituus lähtöpaikalle tai seuraavalle merkittävälle kohteelle. Laavuille tai näköalapaikoille meneviin risteyskohtiin laitetaan myös viitoitus sekä matkan pituus kyseiseen kohteeseen. Viitoituksiin

laitetaan myös Standardiliiton julkaisemat kuvasymbolit, jotka helpottavat varsinkin ulkomaalaisten retkeilijöiden kulkemista. (Räsänen & Saari 2011.)

3.5 Reittiluokittelut

Reittiluokituksella parannetaan matkailullisesti tärkeiden reittien palvelutasoa ja helpotetaan käyttäjien reittivalintojen tekoa. Retkeilyreittien luokittelussa käytetään Suomen Ladun vahvistamaa merkkistandardiluokitusta. Suomen Latu koordinoi ja kouluttaa reittiluokittelijat ja ylläpitää rekisteriä koulutetuista luokittelijoista.

Reitit luokitellaan niiden vaativuuden, kulkukelpoisuuden ja opasteiden perusteella. Luokittelun tarkoitus on palvella reittien käyttäjiä ja niiden ylläpitäjiä ja antaa ulkoilijalle oleelliset tiedot reitistä. Tarkoitus ei ole jakaa reittejä hyviin ja huonoihin, vaan vaativuustasoltaan erilaisiin. Reittiluokittelu helpottaa reittisuunnittelua ja mahdollistaa erilaisten reittivaihtoehtojen vertailemisen. Lisäksi se helpottaa retkeilijän taitotasoon ja mieltymyksiin sopivien reittien valintaa.

Suomen Ladun suositusten mukaan ensisijaisesti luokiteltavia reittejä ovat matkailullisesti tärkeät, vilkkaassa käytössä olevat reitit, jotka ovat lyhyitä, päiväretkeilyyn sopivia reittejä. Lisäksi luokiteltavia kohteita ovat esteettömät reitit ja jonkin hankkeen puitteissa kunnostettavat reitit.

Reitistä saatavien perustietojen avulla retkeilijällä on mahdollisuus varustautua oikein, jolloin kulkemisesta tulee turvallisempaa. Tietojen saaminen ennakkoon madaltaa myös kynnystä lähteä liikkeelle. (Rautiainen 2013, 15.) Reittiluokittelun osalta täytyy kuitenkin muistaa, että luokittelukriteerit eivät ole yhteneväiset muiden maiden kanssa. Ulkomaalaisille matkailijoille Suomen reittiluokittelu voi antaa virheellisen käsityksen reittien vaativuudesta, sillä Suomessa vaativa reitti voi vastata Keski-Euroopassa helppoa reittiä.

Helpon reitin tunnus on sininen ympyrä. Reitti on pohjaltaan tasainen ja korkeuseroja on vähän. Reitti tulee merkitä maastoon niin hyvin, ettei eksymisen vaaraa ole. Ohjeelliset arvot ovat pituuskaltevuuden osalta korkeintaan 15 % ja keskimääräinen korkeusero saa olla enintään 50 m/km. Sivuttaiskaltevuudeltaan

reitti saa olla 3-5 %. Helpot reitit tarkastetaan hallinnoijan toimesta kahdesti vuodessa ja reittiluokittelijan toimesta kerran kahdessa vuodessa. Luokittelussa käytettävät termit ovat helppo, lätt ja easy. (Rautiainen 2013, 27.)

Keskivaativan reitin tunnus on punainen kolmio. Reiteillä saa olla jonkin verran vaikeakulkuisia paikkoja ja korkeuseroja. Reitti tulee kuitenkin viitoittaa ja merkitä maastoon selkeästi. Ohjeelliset arvot ovat pituuskaltevuuden osalta korkeintaan 30 % ja keskimääräinen korkeusero saa olla enintään 120 m/km. Keskivaativat reitit tarkastetaan hallinnoijan toimesta kerran vuodessa ja reittiluokittelijan toimesta kerran kolmessa vuodessa. (Rautiainen 2013, 32.)

Vaativan reitin tunnus on musta kolmio. Reitillä on jyrkkiä ja vaikeakulkuisia osia sekä mahdollisesti kahluuta vaativia kohtia. Reitin polut voivat olla vaikeasti havaittavissa ja viitoitus voi olla vähäistä. Vaativat reitit tarkastetaan hallinnoijan toimesta kerran kahdessa vuodessa ja reittiluokittelijan toimesta kerran viidessä vuodessa. (Rautiainen 2013, 38.)

Suomen Ladun ulkoilureittien luokittelussa reitin vaativuustason arviointiin vaikuttaa reitin korkeuserot, maastopohja ja opasteet. Tästä johtuen helpossa tasamaastossa kulkeva reitti ei välttämättä saa luokittelujärjestelmässä helpon reitin merkintää, jos esimerkiksi reitiltä puuttuvat opasteet ja retkeilijä voi tästä syystä harhautua reitiltä. Rajatapauksissa reitit luokitellaan vaativampaan suuntaan. Reitin vaativuuskilvet osoitetaan maastossa luokituskilvillä, jotka voidaan kiinnittää viittoihin tai reittitolppiin. (Rautiainen 2013.)

4 RETKEILYREITTIIEN SAAVUTETTAVUUS

Valtaosalla suomalaisista luonto sijaitsee keskimäärin 700 metrin päässä vakituisesta asunnosta. Tästä huolimatta Metsäntutkimuslaitoksen tekemään tutkimukseen osallistuneet eivät ulkoilleet luonnoissa. Tärkeimpiä esteitä olivat huono kunto tai terveys, väsymys ja sekä ulkoilualueiden vaikeakulkuisuus. (Sievänen & Neuvonen 2011, 78). Outdoorsfinland.fi -retkeilyportaalin yksi tavoite on nimenomaan saada sellaiset ihmiset liikkumaan luonnossa, jolle se ei aiemmin, erilaisista rajoitteista johtuen ole ollut mahdollista. Portaalista retkeilijän on helppo löytää itselleen sopivia reittivaihtoehtoja, sillä reitit on luokiteltu vaativuustasojen mukaan erilaisille kohderyhmille. Aloittelijoille löytyy lyhyitä ja helppokulkuisia reittejä ja kokeneemmille vaativampia vaihtoehtoja.

Saavutettavuudella ja saatavuudella tarkoitetaan matkailussa palvelun helppoa lähestyttävyyttä siten, että se tarjoaa mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin ihmisten henkilökohtaisista ominaisuuksista riippumatta. Rovaniemen Ammattikorkeakoulu on laatinut yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa oppimateriaalin, jossa käsitellään saavutettavuutta osana matkailuoteosaamista. Kyseinen opas on laadittu matkailualan yrityksille, mutta tässä työssä sovellettiin siinä olevaa tietoa omatoimisen luontomatkailun saavutettavuuden tarkasteluun. (Kulmat 2011.)

Retkeilyreittien kohdalla yksi keskeisimmistä vetovoimatekijöistä on saavutettavuus ja sitä tulee tarkastella nimenomaan retkeilijän näkökulmasta. Retkeilijä haluaa tietää miten kohteeseen pääsee ja millainen reitti on kysymyksessä. Saavutettavuutta voidaan pitää prosessina, joka käsittää kolme eri osa-aluetta, saavutettavuus ennen matkaa, matkan aikana ja sen jälkeen (Kulmat 2011). Kukin osa-alue tarjoaa erilaista informaatiota ja tuottaa erilaisia kokemuksia retkeilijän kokemuspoltkuun, jotka kaikki yhdessä vaikuttavat siihen, miten retkeilyreitit koetaan. Saavutettavuutta arvioitaessa kaikkien kolmen osa-alueen pitää olla tasapainossa keskenään. Tässä kontekstissa saavutettavuudella tarkoitetaan konkreettisia asioita kuten retkikohteeseen pääsemistä ja subjektiivista, kokemukseen perustuvaa saavutettavuutta. Seuraavassa taulukossa olen jaotellut saavutettavuuden kahteen eri osa-alueeseen ulkoiseen ja sisäiseen saavutettavuuteen.

Taulukkoon (taulukko 1) olen koonnut asioita, joiden avulla retkeilyreittien saavutettavuutta voidaan arvioida. Tarkoitukseni on tarkastella taulukossa olevia saavutettavuuden osa-alueita, toiminnallisessa osuudessa, maastokartoituksen yhteydessä. Seuraavassa esittelen sisäisen ja ulkoisen saavutettavuuden sisältöjä retkeilijän näkökulmasta.

TAULUKKO 1. Retkeilyreittien saavutettavuuden osa-alueet

ULKOINEN SAAVUTETTAVUUS, ennen retkeilyreitille lähtöä ja sen jälkeen	SISÄINEN SAAVUTETTAVUUS, retkeilyreitillä
-etukäteisinformaatio, matkailuportaalit, blogit, facebook, painetut oppaat -tavoitettavuus, pääsy kohteeseen - parkkipaikat ja ensivaikutelma retkeilyreitillä lähtöpisteellä -muistijälkien jakaminen matkan jälkeen	- fyysinen saavutettavuus, reittiluokittelu - toimivuus, rakenteet -koettavuus, maasto ja maisemat -opasteiden johdonmukaisuus ja selkeys

4.1 Ulkoinen saavutettavuus

Tämä päivänä retkeilijät haluavat saada ennakkotietoa vaellusreiteistä ja niiden saavutettavuudesta. Erilaiset luontomatkailuun liittyvät portaalit ovat tärkein vaellusreittien markkinointikanava. Tästä syystä sivujen sisällön kiinnostavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Kulmat 2011.)

Lähes kaikki retkeilyreitteihin liittyvä tieto haetaan ennakkoon Internetistä, joka on tärkein kanava ulkoisen saavutettavuuden parantamiseen. Ilman Internetiä suurin osa retkeilyreiteistä jäisi saavuttamatta. Saavuttavuus ennen matkaa käsittää tiedonhaun vaellusreiteistä, reittikohteen valinnan, sekä matkustamisen vaellusreitille. Erilaisten retkeilyyn liittyvien portaalien avulla retkeilijälle luodaan mielikuvia retkeilyreiteistä, jotka omalta osaltaan vaikuttavat kohteen valintaan. Positiivisten mielikuvien luomisella pyritään lisäämään retkikohteen kiinnostavuutta jo ennen matkaa. (Kulmat 2011, 9.)

Retkeilyreitit sijaitsevat yleensä taajama-alueiden ulkopuolella ja niiden lähtöpisteiden löytäminen on usein vaikea tai hankalaa. Osoitetiedot voivat olla puutteellisia ja puuttua kokonaan. Samoin kirjalliset reittiohjeet voivat olla vaikeasti ymmärrettäviä. Tavoitettavuuden parantamiseksi reittien lähtöpisteistä annetaan osoitetiedon lisäksi myös koordinaatit, jotka helpottavat kohteen saavutettavuutta. Kohteeseen pääsemiseksi tarvitaan yleensä omaa autoa, joka osaltaan rajoittaa kävijämääriä. Parkkipaikka ja sen ympäristö antavat ensivaikutelman kohteesta. Parkkipaikan huonokuntoisuus ja repsottavat opastaulut antavat huonon ensivaikutelman, joka voi luoda negatiivisia ennakkoodotuksia myös retkeilyreitien sisäisestä saavutettavuudesta. (Kulmat 2011.)

Matkan jälkeisten kokemusten jakaminen, joko vähentää tai lisää kohteen vetovoimaisuutta. Sosiaalisen median keskustelukanavat mahdollistavat nopean tiedon jakamisen, mikä voi vaikuttaa kävijämääriin ja kohteen myöhempään kiinnostavuuteen. Ihmisillä on taipumus antaa herkemmin negatiivista kuin positiivista palautetta. Tästä syystä negatiiviseen palautteeseen pitäisi reagoida mahdollisimman nopeasti, jotta retkeilijöiden usko kohteen vetovoimaisuuteen voidaan palauttaa. Positiivisen palautteen pitäisi puolestaan kannustaa alueen kehittämiseen ja kävijämäärien kasvattamiseen. Retkeilyreittien kiinnostavuuden lisäämisellä vaikutetaan myös lähialueen palveluiden kehittämiseen ja kannattavuuden parantumiseen. Positiiviset kokemukset jättävät retkeilijään muistijälkiä, jotka vaikuttavat siihen tekeekö retkeilijä uusintavierailuja kohteeseen ja millaista viestiä hän kertoo kohteesta muille. Tästä syystä ei ole yhdentekevää, mitä retkeilyreiteistä ajatellaan ja kirjoitetaan. (Kulmat 2011.)

4.2 Sisäinen saavutettavuus

Sisäisellä saavutettavuudella tarkoitetaan retkeilyreitillä koettavia asioita. Reitin varrella saavutettavuuteen vaikuttavat reitin maastopohja ja reittimerkinnot. Viihtyvyyteen puolestaan vaikuttavat infrastruktuuri, taukopaikkojen varustelutaso, maaston vaihtelevuus, maisemat, nähtävyydet sekä henkilökohtaiset mieltymykset, kokemukset ja ennako-odotukset reitistä. (Kulmat 2011, 10.)

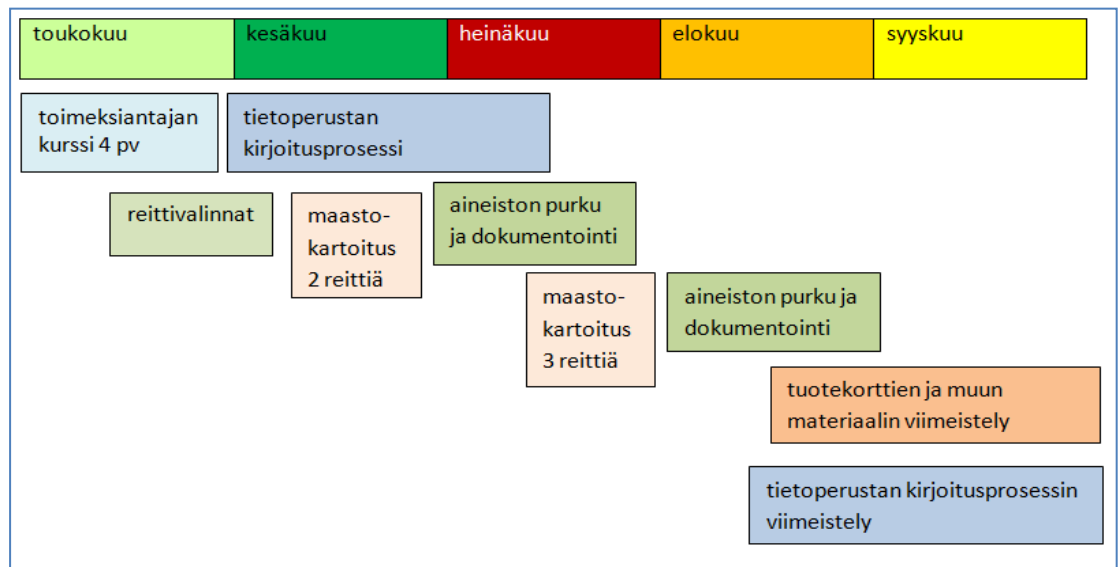
Ulkoisella saavutettavuudella luodaan ennako-odotuksia, joille pitäisi löytyä vastinetta. Se, mitä ennakkoon on luvattu, tulisi myös toteutua. Retkeilyreittien kohdalla tämä tarkoittaa sitä, että reitin palveluvarustuksen ja maaston pitää olla reittikuvausten mukainen ja reitin kuljettavuuden vaativuusluokittelun mukainen. Ennakkotiedot luovat tiettyjä odotuksia ja mielikuvia retkikohteesta. Tietoa pitäisi jakaa sopivasti, muttei kuitenkaan liikaa, näin retkeilijälle jää mahdollisuus kokea positiivisia yllätyksiä, kun kaikkea ei kerrota etukäteen. Tietty yllätyksellisyys lisää kiinnostavuutta ja antaa tilaa positiiviselle yllätyksille sekä tuo sopivalla tavalla jännitystä retkeilyyn. Ennakkotiedoissa pitäisi kuitenkin kertoa kaikki sellaiset asiat, jotka voivat johtaa negatiivisten kokemusten syntymiseen, koska pahimmassa tapauksessa pettymykset saattavat sammuttaa retkeilyinnostuksen kokonaan.

Ulkoisen ja sisäisen saavutettavuuden merkitys kiinnostuksen ja positiivisten kokemusten luomisessa ovat yhtä tärkeitä, koska ne täydentävät toisiaan. Saavutettavuuden parantamisella lisätään retkeilyreittien vetovoimaisuutta, mikä puolestaan vaikuttaa kävijämääriä. Mitä enemmän retkeilyreiteille saadaan kävijöitä, sitä paremmassa kunnossa ne yleensä myös pidetään.

5 RETKEILYREITTIIEN MAASTOKARTOITUS

Opinnäytetyö toiminnallinen osuus koostui maastokäynneistä ja niistä saatujen tietojen dokumentoinnista. Toimeksiantaja edellytti, että opinnäytetyötä varten piti kartoittaa yhdestä viiteen retkeilyreittiä, reittien pituuksista riippuen. Kaikista kartoitetuista reiteistä tehtiin reittiluokittelut, reittikuvaukset, tuotekortit, GPS -laitteen tallentamat kartta-aineistot sekä kehittämissuunnitelmat.

Alla olevassa kaaviossa (kaavio 1) olen kuvannut opinnäytetyöprosessia ja sen eri työvaiheita touko-syyskuun välisenä aikana. Opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen kuului useita eri vaiheita kuten toimeksiantajan järjestämä kurssi, reittivalintojen tekeminen, maastokartoitus, kerätyn aineiston purkaminen ja dokumentointi sekä tietoperustan kirjoittaminen.

KAAVIO 1. Opinnäytetyöprosessi

Toukokuussa toimeksiantaja järjesti neljän päivän kurssin, jossa käsiteltiin muun muassa hyvän retkeilyreitien vetovoimatekijöitä, jokamiehen oikeuksia ja reittien suunnittelemisessa ja kehittämisessä huomioitavia asioita sekä tutustuttiin toimeksiantajan laatimiin reittikuvaus- ja luokittelu lomakkeisiin. Kaikki myöhemmin reittikartoituksessa käytettävät lomakkeet olivat toimeksiantajan

laatimia valmiita pohjia ja niiden täyttämiseen oli käytössä mallit. Kurssiin kuului myös maastokäynti, joka tehtiin Sysmän Kammiovuorelle. Retkellä oli mukana Suomen Ladun edustaja, joka opasti miten reittiluokittelua tehdään.

Maastokäynnin aikana harjoiteltiin GPS -laitteen käyttöä, maaston kaltevuuksien mittaamista sekä arvioitiin retkikohteen palveluvarustuksen kuntoa ja tasoa.

Kurssin suorittaminen oli edellytyksenä opinnäytetyön tekemiselle ja siitä sai virallisen Suomen Ladun reittiluokittelijan pätevyyden.

5.1 Kartoitettavien reittien valinta

Opinnäytetyöhön liittyen toimeksiantaja piti toukokuussa puolentunnin pikapalaverin, jossa opinnäytetyöntekijät ilmoittivat, minkä maakunnan tai kaupungin retkeilyreittejä he lähtevät kartoittamaan. Tässä vaiheessa ilmoitin, että lähden kartoittamaan Hartolan alueen retkeilyreittejä. Tämä suunnitelma kuitenkin kariutui, minkä vuoksi alun perin suunniteltu reittikokonaisuuden kartoittaminen, vaihtui yksittäisiin reitteihin eri puolilla Etelä-Suomea. Alkukesä menikin uusien reittien etsimiseen, mikä osoittautui ennakoitua suuremmaksi urakaksi, koska lähes kaikki netistä löytämäni reitit oli jo varattu.

Reittien valinnassa noudatettiin toimeksiantajan ohjeistusta. Luokiteltavien reittien tuli olla paljon käytettyjä tai helppoja reittejä, joissa kävijöiden kunto, tiedot ja kokemukset voivat vaihdella paljon. Lisäksi kartoituksen piiriin kävivät lyhyet, vilkkaassa käytössä olevat reitit, matkailullisesti merkittävät reitit ja esteettömät reitit. Kartoitettavaksi kelpasivat myös sellaiset reitit, joiden palveluvarustusta on tarkoitus uusia esimerkiksi jonkin muun hankkeen kautta. Reitit tuli sijaita Etelä-Suomen alueella. (Räsänen 2013.)

Kriteerien mukaisia retkikohteita etsittiin netistä ja sopivien kohteiden löydyttyä ne hyväksyttiin toimeksiantajalla. Tämän jälkeen otettiin yhteyttä reitin ylläpitäjään ja kerrottiin heille hankkeen tavoitteista. Joissakin Etelä-Suomen alueen kunnissa oli edellisen talven aikana esitelty hanketta ja heillä saattoi olla myös valmiita ehdotuksia kartoitettavista reiteistä. Yksityisten maanomistajien mailla kulkevista reiteistä piti saada asianosaisten lupa reittien laittamisesta portaaliin. Reitien valinnan yhteydessä löytyi myös sellaisia yksityisten mailla olevia reittejä, joita maanomistajat eivät halunneet portaaliin. Reitit haluttiin pitää

pienimuotoisina paikallisten nähtävyyksinä. Lopullinen valinta portaaliin laitettavista reiteistä tehtiin maastokartoituksen jälkeen, jolloin käytössä oli kaikki oleellinen tieto reitin vetovoimatekijöistä ja reitin kunnosta. Kaikkia kartoitettuja reittejä ei voitu syystä tai toisesta laittaa portaaliin. Yleisimmät syyt reittien poisjättämiseen portaalista olivat puutteelliset reittimerkinnot tai heikko kuljettavuus, mikä johtui esimerkiksi maastossa tehdyistä hakkuista tai pitkospuiden puuttumisesta upottavista kohdista.

5.2 Ennakovalmistelut ja maastokartoitus

Sopivien retkeilykohteiden löydyttyä ne hyväksyttiin toimeksiantajalla, jonka jälkeen laadittiin reittisuunnitelma matkakorvausten saamiseksi. Tein reittisuunnitelman viidestä reitistä. Kesäkuussa kartoitin Enonsaaren luontopolun Lahdessa ja Pirunpesän luontopolun Hollolassa ja heinäkuussa oli vuorossa Lamminpolku ja Rajasuonpolku Artjärvellä sekä heti seuraavana päivänä Kalkkiruukinpolku Sipoossa.

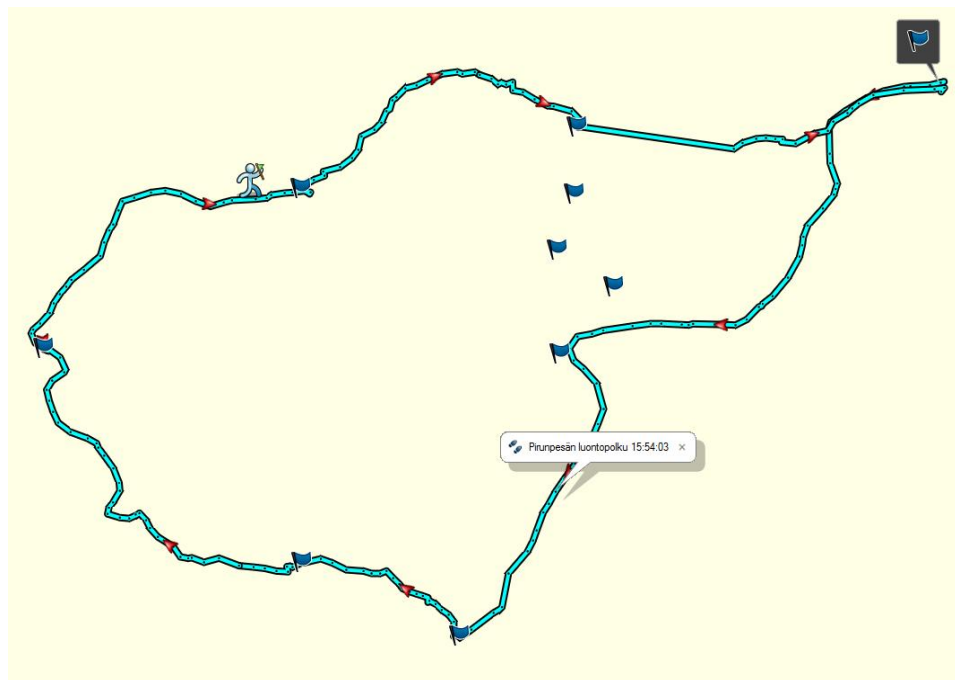
Toimeksiantajalta sai GPS -laitteita lainaksi, kunhan muisti tehdä varaukset hyvissä ajoin ennen aiottua maastokartoitusta. GPS -laitteen käyttöä ja tallenteiden purkamista piti vielä harjoitella omatoimisesti, ennen varsinaisen maastokartoituksen aloittamista. Maastokartoitusta varten toimeksiantaja oli laatinut kirjallisen ohjeistuksen siitä, miten maastokartoitus tehdään, mitä aineistoa kerätään ja miten aineisto kootaan valmiille lomakepohjille. Maastokartoituksessa tarvittiin reittiluokitus- ja reittikuvauslomake, muistiinpanovälineet, kaltevuusmittari tai vesivaaka, reittiluokitusohjeet, kartta, GPS ja kamera.

Reitit käveltiin kokonaisuudessaan läpi GPS -laitteen kanssa. Matkan varrella mitattiin mäkien kaltevuuksia, jotka kirjattiin reittiluokituslomakkeeseen. Pidemmät reitit kannatti jakaa pienempiin osiin, koska se helpotti luokittelun tekemistä. Kartoituksen aikana tarkkailtiin myös maastopohjan kuljettavuutta ja reittimerkintöjen ja -viitoitusten selkeyttä, kuntoa ja riittävyttä. Kaikki epäkohdat ja kunnostusta vaativat kohteet kirjattiin ylös. Reitien palveluvarustuksen, laavujen, tulentekopaikkojen, portaiden ja pitkospuiden, kunto ja riittävyys olivat myös

tarkastelun kohteena. Reiteiltä otettiin myös valokuvia, jotka auttoivat jälkepäin reittikuvauksen tekemisessä ja korjattavien kohteiden dokumentoinnissa.

5.3 Kerätyn aineiston käsittely

Maastokartoituksen jälkeen kaikista reiteistä laadittiin kartta-aineistot, reittikuvaukset, tuotekortit ja vaativuusluokittelut. GPS -laitteen tallentama jälki purettiin Basecamp -ohjelmalla, joka on laitevalmistajan kehittämä ohjelma tietojen purkamiseen, muokkaamiseen ja tallentamiseen. Maastokäynnit suoritettiin tarkoituksella kahdessa eri osassa, koska silloin muistettavaa ei ollut yhdellä kertaa liian paljoa. Reitit purettiin Base Campilla mahdollisimman pian kartoituksen jälkeen, jolloin asiat olivat vielä tuoreessa. Purettu reittikohteet nimettiin, jälki muokattiin ja tallennettiin toimeksiantajan ohjeiden mukaan. Alla olevassa kuvassa (kuva 1) on GPS -jälki sellaisena kuin se Base Camp -ohjelmalla purettuna näyttää. Reitin varren taukopaikat ja nähtävyydet nimettiin kartalla olevien sinisten lippujen kohdalle.

KUVA 1. Pirunpesän reitti eli jälki Base Camp -ohjelmalla purettuna

GPS -jäljen purkamisen jälkeen täytettiin reittikuvauslomake, jossa hyödynnettiin maastossa tehtyjä muistiinpanoja ja valokuvia. Lomakkeen täyttämistä varten oli käytössä yksityiskohtainen malli (ks. liite 1). Tämän jälkeen reittikuvauslomakkeeseen kerätyt tiedot siirrettiin varsinaiselle tuotekortille.

Tuotekortin tehtävä on palvella reitin käyttäjiä ja ylläpitäjiä. Siinä on yksityiskohtaista tietoa reitin käyttäjille. Kortissa kerrotaan reitin pituus, kävelemiseen arvioitu aika ja reitin muoto (ympyrä- tai janareitti). Kortissa on reittikuvaus, joka on yksityiskohtainen selostus reitin kuljettavuudesta ja alueen luonnosta. Reittikuvaukset auttavat retkeilijää valitsemaan itselleen sopivia reittejä ja varustautumaan asianmukaisilla varusteilla, esimerkiksi vedenpitävillä kengillä. (Rautiainen 2013.)

Tuotekortin haasteellisuuden kuvauksessa kerrotaan reitin haasteellisuudesta ja siitä, keille reittiä suositellaan. Hyvä tietää, osassa kerrotaan reitin kulkuolosuhteista, uimapaikoista, ruokailumahdollisuuksista, joko omatoimisesti tulentekopaikoilla tai palvelukohteissa. Tuotekortissa on myös retkikohteen kartta sekä tietoa siitä, miten reitin alkuun pääsee. Kaiken kaikkiaan tuotekortti on hyvin laaja ja kattava tietopaketti retkeilijöille. Laadin tuotekortit neljästä retkeilyreitistä. Yhtä kartoitetuista reiteistä ei voinut suositella matkailulliseen käyttöön, joten siitä ei laadittu tuotekorttia lainkaan.

Maastokartoituksen aikana täytettiin reittiluokittelulomake, johon kirjattiin ylös maaston kaltevuuksia, reitin kuljettavuutta ja reittimerkintöjä koskevia havaintoja ja mittaustuloksia. Luokittelussa käytettiin Suomen Ladun ohjeistusta (ks. reittiluokittelu s.15). Kun kaikki aineisto oli saatu valmiiksi, se toimitettiin toimeksiantajalle, joka siirtää tiedot retkeilyportaaliin kuluvan talven aikana.

Lopuksi tein kaikista reiteistä kehittämissuunnitelmat toimeksiantajalle ja reittien ylläpitäjille. Kehittämis ehdotusten tarkoitus on parantaa reittien vetovoimaisuutta ja saada siten retkeilyreiteille lisää kävijöitä. Reittien kehittämissuunnitelma on liitteissä (ks. liite 10).

6 RETKEILYREITTIIEN ARVIOINTI JA TUOTOKSET

Kartoitin viisi Etelä-Suomen alueella olevaa retkeilyreittiä ja arvioin niiden saavutettavuutta, vetovoimaisuutta ja kuljettavuutta. Lisäksi tein kaikista reiteistä kehittämissuunnitelmat, joiden tarkoitus on parantaa reittien vetovoimaisuutta ja saavutettavuutta. Kartoitetut reitit olivat Enonsaaren luontopolku Lahdessa, Pirunpesän luontopolku Hollolassa, Lamminpolku ja Rajasuonpolku Artjärvellä sekä Kalkkiruukinpolku Sipoossa. Retkeilyreittien kuvauksissa keskityin arvioimaan reittien vetovoimatekijöitä ja kuljettavuutta.

6.1 Enonsaari

Enonsaaren luontopolku sijaitsee Vesijärven saarella, jonne liikennöi kesäisin vesibussi Messilän ja Lahden satamista. Luontopolun aloituspiste sijaitsee muutaman kymmenen metrin päässä Enonsaaren satamalaiturista. Lähtöpaikalla ei ollut mitään karttaa tai tietoa reitin pituudesta tai kuljettavuudesta, vaan ainoastaan viitta, jossa luki luontopolku (kuva 2). Reitti oli merkitty maaston puihin keltaisin maalimerkein.

KUVA 2. Enonsaaren luontopolun puutteellinen opastekyltti

Reitti alkoi vaativalla nousulla mäelle, jossa oli näköalapaikka. Reitti kulki luonnonsuojelualueella vanhassa kuusimetsässä, jossa oli paljon kirjanpainajan saastuttamia, pystyyn kuivaneita tai kaatuneita puita. Paikoitellen reitti kulki kosteikkoalueilla, joissa polku oli osittain mutainen. Näissä kohdissa kasvoi myös nokkosia, jotka vaikeuttivat liikkumista. Polun varrella oli myös jonkin verran kaatuneita puita, kiviä ja juurakoita, jotka vaikuttivat reitin kuljettavuuteen. Polun reittimerkinnot olivat paikoin puutteellisia. Reitin risteyskohdista puuttuivat viitoitukset ja reitin poistumiskohdassa ei ollut viitoitusta lainkaan, mikä teki reitiltä poistumisen vaikeaksi.

Enonsaaren luontopolun ulkoinen saavutettavuus on huono, koska saarelle pääsemiseksi tarvitaan vesibussikuljetus tai oma vene. Suhteellisen kallis (10–15€) vesibussilippu, saattaa rajoittaa myös kävijämääriä. Reitin lähtöpaikalta puuttui infotaulu, joka heikensi reitin saavutettavuutta. Reitin kiinnostavuus tuli luontopolkusta, josta oli saatavana opasvihkonen. Vihkosessa kerrotaan saaren historiasta, kasvillisuudesta ja eläimistöstä. Saaren vetovoimatekijöitä ovat alueen virkistysmahdollisuudet, kuten saunat, uimaranta, tulentekopaikat sekä kesäravintola. Luontopolku ei yksistään riitä alueen vetovoimatekijäksi, mutta tuo kuitenkin lisäarvoa alueelle. Sisäisen saavutettavuuden parantamiseksi reitin varrelle tarvittaisiin taukopaikkaa eväiden nauttimista varten, mikä voisi lisätä luontopolun kiinnostavuutta varsinkin lapsiperheissä.

Luontopolku soveltuu vaativista nousuista huolimatta, normaalin peruskunnan omaaville aikuisille ja lapsiperheille. Suomen Ladun kriteereiden mukaan reitti on vaativa. Reitin alussa on yli 30 %:n nousu ja reitin viitoitukset ovat puutteellisia. Rajatapauksissa reitti tulee merkitä vaativamman mukaan. Mikäli reitin ylläpitäjä, Lahden kaupunki, laittaa opasteet kuntoon reittiluokittelu muuttuu keskivaativaksi. Viitoitusta lisäämällä, reitistä saa sellaisen, ettei eksymisen vaaraa ole. Olen liittänyt Enonsaaren tuotekortin (ks. liite 2) ja reittiluokittelulomakkeen (ks. liite 3) liitteisiin.

6.2 Pirunpesän polku

Pirunpesän polku sijaitsee Hollolassa, lähellä Messilän golfkenttää. Messilään golfkentän parkkipaikalta on matkaa reitin lähtöpisteelle vajaa kilometri. Reitin

lähtöpisteessä oli auringon haalistama Tiirismaan ulkoilualueiden kartta sekä viitoitus Pirunpesälle. Reitti oli merkitty maaston puihin punaisin maalimerkein. Reitin alkuosa oli helppokulkuista pururataa, josta siirryttiin metsäpolulle. Tämän jälkeen maasto muuttui mäkiseksi ja polun pinta kivikkoisemmaksi. Reitin varrella oli kaksi tulentekopaikkaa sekä pöytäryhmä eväiden nauttimista varten. Alla olevassa kuvassa (kuva 3) on toinen tulentekopaikoista. Valitettavasti polttopuut olivat kokonaisia rankoja, eikä niiden pätkimiseen ollut tarvittavia työvälineitä. Toiselta tulentekopaikalta polttopuut puuttuivat kokonaan.

KUVA 3. Pirunpesän tulentekopaikka

Maasto oli havupuuvoittoista kuivaa kangasmetsää, jossa näkyi paljon jääkauden aikaisia siirtolohkareita. Reitin ehdoton vetovoimatekijä oli Pirunpesä, joka on jääkauden sulamisvesien muovaama kalliorotko. Sen seinämät ovat 5-20 korkeat ja rotkon pohjalla on ”Pirunpesä”, jossa on runsaasti rapautuneita kvartsiittilohkareita. (Lahden seudun luonto 2013.)

Tämän reitin ehdottomia vetovoimatekijöitä ovat maisemat. Toinen tärkeä vetovoimatekijä on lähialueenpalvelut. Reitin välittömässä läheisyydessä on Messilän lomakeskus, joka tarjoaa erilaisia majoitus- ja ravintolapalveluita sekä monia muita lomanviettomahdollisuuksia.

Reitin ulkoisen saavutettavuuden parantamiseksi tarvitaan infotaulu, jossa olisi selkeä kartta ja tieto reitin pituudesta ja vaativuustasosta. Alueella risteilee paljon polkuja, minkä vuoksi reitin risteyskohtiin tarvittaisiin selkeämmät viitoitukset. Muutoin reittimerkinnot olivat päällisin puolin kunnossa. Vetovoimaisuuden lisäämiseksi alueelle voisi rakentaa laavun, joka palvelisi kesällä retkeilijöitä ja talvella hiihtäjiä. Tämän lisäksi tulentekopaikoille pitäisi saada polttopuita ja välineet niiden pilkkomiseen. Suurten korkeuserojen ja maastopohjan kivikkoisuuden vuoksi reitti on vaativa. Reittiä voi suositella hyvän tasapainon ja peruskunnan omaaville aikuisille ja sekä lapsille, jotka ovat vähintään kymmenvuotiaita. Olen liittänyt Pirunpesän tuotekortin (ks. liite 4) ja reittiluokittelulomakkeen (ks. liite 5) liitteisiin.

6.3 Lamminpolku

Lamminpolku on kaksi kilometriä pitkä päiväretkikohde Artjärvellä. Reitin lähtöpisteessä oli iso reittikartta, johon oli merkitty reitin pituus ja laavun paikka. Reitti kulkee tyypillisessä havumetsässä. Reitti oli merkitty maastoon sinivalkoisin maalimerkein, jotka kuitenkin loppuivat pellon reunaan ensimmäisen puolenkilometrin jälkeen. Kuten alla olevasta kuvasta (kuva 4) näkyy, pellon reunassa ei ole nähtävissä polkua tai reittimerkkejä lainkaan. Pellon pientareelta löytyi kuitenkin vanhoja luontopolun opastauluja, joiden perusteella saattoi päätellä mihin suuntaa polku mahdollisesti jatkuisi. Kuljettavuutta vaikeutti pellon pientareen savisuus, savi tarttui kenkiin ja likasi housunlahkeet. Pelto-osuuden jälkeen polku muuttui helppokulkuisemmaksi metsäpoluksi. Reitin palveluvarustus, laavu ja puucee, olivat muutaman sadan metrin päässä varsinaiselta reitiltä. Laavulla oli myös valmiiksi halottuja polttopuita.

KUVA 4. Pellonpientareen puutteelliset reittimerkinnät

Laavun jälkeen reitti jatkui jyrkkää ja kivikkoista polkua pitkin korkealle kallioharjanteelle, josta saattoi hyvällä säällä nähdä neljäkymmenen kilometrin päässä olevat Tiirismaan televisiomastot sekä hienoja järvi- ja suomalaisemia. Mäen harjanteella oli useissa kohdin kylttejä, joissa varoitettiin pystysuorasta kallion reunasta. Mäen harjanteelta laskeuduttiin jyrkkää ja paikoin kivikkoista polkua pitkin alas. Reitin lähtöpisteelle palattiin kallioseinämän vieressä kulkevaa polkua pitkin.

Reitin vetovoimatekijöitä olivat hienot maisemat ja pystysuora, yli 30 metriä korkea, kallioseinämä sekä laavu. Reitin kuljettavuutta vaikeuttivat paikoin puutteelliset reittimerkinnät ja suuret korkeuserot. Tästä syystä reitti on vaativa, eikä sitä voi suositella pienille lapsille tai liikuntarajoitteista kärsiville retkeilijöille. Liitteistä löytyy Lammin polun tuotekortti (ks. liite 6) ja reittiluokittelulomake (ks. liite 7).

6.4 Rajasuonpolku

Rajasuon polku oli jatketta Lammin polulle ja sen saavuttamiseksi piti kävellä ensin pari kilometriä Lamminpolkua pitkin. Reitti lähti samalta parkkipaikalta kuin Lamminpolku, mutta siitä ei ollut mitään merkintää lähtöpaikan kartassa. Ainoastaan Orimattilan kaupungin nettisivuilla oli kartta reitistä ja kuva reitin

varrella olevasta varaustuvasta. Reitin viitoitus lähti Lamminpolun laavulta ja sen pituus oli 4 km. Reitti oli merkitty maastoon sinisillä maalimerkeillä ja puihin sidotuilla sinisillä muovinpaloilla. Ensimmäiset kaksi kilometriä reitti kulki vanhaa heinettynyttä metsäautotietä pitkin, missä ei ollut maisemallisesti mitään katsomisen arvoista. Tämän jälkeen, hieman yllättäen, saavuttiin varaustuvalle. Tuvan ympäristössä oli tehty laajoja avohakkuita, joiden vuoksi aluetta ei voinut tunnistaa samaksi kuin netissä olleessa kuvassa. Ennako-odotukset eivät tässä tapauksessa vastanneet todellisuutta. Kuten seuraavasta kuvasta näkyy (kuva 5) reitin maisema oli avohakkuiden jäljiltä surkeaa katsottavaa ja maastossa liikkuminen todella haasteellista. Kuljettavuutta vaikeutti reittimerkkien puuttuminen ja pitkä heinä avohakkuilla. Monin paikoin reittimerkit olivat peittyneet heinien ja horsmien alle ja puihin kiinnitetyt merkit olivat putoilleet maahan narujen haurastumisen vuoksi.

KUVA 5. Rajasuonpolun vaikeakulkuista maastoa

Rajasuonpolun sekä sisäinen, että ulkoinen saavutettavuus oli huono. Nettisivuilla ollut tieto osoittautui täysin virheelliseksi. Tällä reitillä ei ole nykyisellään mitään matkailullista arvoa ja se tulisi poistaa kokonaan käytöstä. Tästä reitistä ei laadittu

tuotekorttia, koska se ei täytä toimeksiantajan kriteereitä matkailullisesti vetovoimaisesta reitistä. Reittiä ei voida suositella nykyisellään matkailulliseen käyttöön. Reitti oli vaativa puutteellisten opasteiden ja vaikeakulkuisen maaston vuoksi.

6.5 Kalkkiruukinpolku

Kalkkiruukinpolku sijaitsee Sipoonkorven luonnonsuojelualueella. Reitin lähtöpaikka sijaitsi huonokuntoisen hiekkatien päässä, sananmukaisesti korvessa. Reitin lähtöpaikalla oli pieni ja vaatimaton kartta reitistä. Reittimerkinnät oli tehty puihin ja tolppiin ja niitä oli riittävän tiheässä, joten eksymisvaaraa ei ollut. Maasto oli korpimetsää, jossa puusto oli pääasiassa vanhaa kuusikkoa. Metsässä oli myös runsaasti lahonneita ja pystyyn kuolleita puita.

Reitin varrella oli useita vaikeakulkuisia nousuja ja laskuja sekä märällä säällä liukkaita avokallioita. Kuten alla olevasta kuvasta (kuva 6) näkyy, reitin kuljettavuutta hidasti ja vaikeutti paikoitellen hyvin juurakkoinen polku. Kuljettavuuden parantamiseksi pahimpiin paikkoihin oli tehty portaajat, jotka olivat huonokuntoiset. Ennakkotietojen mukaan ne tullaan kuitenkin uusimaan lähiaikoina.

KUVA 6. Kalkkiruukinpolun juurakkoinen polun pinta

Reitin varrella oli myös hyväkuntoinen laavu sekä tulentekopaikka polttopuineen. Reitti on saanut nimensä alueelta löydetystä kalkkilouhoksista ja -uuneista, joiden jäännöksiä näkyi yhä maastossa. Kaiken kaikkiaan reitti oli maisemallisesti vaihteleva ja hieno retkeilykohde. Kalkkiryöpylän vetovoimatekijät perustuvat hyvään ulkoiseen ja sisäiseen saavutettavuuteen, vaihtelevaan maastoon ja sen yllätyksellisyyteen. Näinkin läheltä pääkaupunkiseutua löytyi hiljaisuutta ja luonnonrauhaa. Liitteistä löytyy Kalkkiryöpylän tuotekortti (ks. liite 8) ja reittiluokittelulomake (ks. liite 9).

6.6 Yhteenveto ja kehittämissuunnitelmat reiteistä

Kaikista edellä kuvatuista reiteistä tehtiin kehittämissuunnitelmat toimeksiantajalle ja reittien ylläpitäjille. Suunnitelmaan kirjattiin kaikki korjausta tai huoltotoimenpiteitä vaativat kohdat retkeilyreiteiltä. Reittien turvallisuutta ja käyttömukavuutta voidaan parantaa säännöllisellä huollolla. Reittien suurimmat puutteet liittyivät reittimerkintöihin ja opastauluihin. Niiden puutteet olivat kuitenkin sen verran vähäisiä, etteivät ne ole esteenä reittien käyttämiselle Rajasuonpolkua lukuun ottamatta. Kehittämissuunnitelman (ks. liite 10) tarkoitus on antaa reittien ylläpitäjille ehdotuksia reittien vetovoimaisuuden parantamiseksi. Se ei kuitenkaan velvoita mihinkään toimenpiteisiin ryhtymistä. Alla olevassa taulukossa (ks. taulukko 2) on yhteenveto kaikista kartoittamistani reiteistä ja arviot kunkin reitin vetovoimaisuudesta, saavutettavuudesta ja omakohtaiset kokemukseni reittien fyysisistä tai henkisistä hyvinvointivaikutuksista.

TAULUKKO 2. Yhteenveto kartoitetuista reiteistä

Reitit	Vetovoimatekijät	Saavutettavuus	Hyvinvointi-vaikutukset
Enonsaaren luontopolku	-saari -opastettu (vihkonen) luontopolulle	+	♥
Pirunpesän luontopolku	-jäähäuden jäljet -kangasmetsä	++	♥♥
Lamminpolku	-kauniit maisemat -nähtävyys, pystysuora kallioseinä	++	♥♥♥
Rajasuonpolku	-ei mitään	---	♥
Kalkkiruukinpolku	-vaihteleva maasto -sijainti	++	♥♥

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli, selvittää mitä vetovoimatekijöitä retkeilyreiteillä on, ja millaisilla toimenpiteillä vetovoimaisuutta voidaan parantaa sekä miten retkeilyreittejä luokitellaan. Näitä tietoja hyödyntämällä laadittiin tuotekortit viidestä Etelä-Suomen alueen retkeilyreitistä kansalliseen Outdoorsfinland.fi -retkeilyportaaliin.

Retkeilyreittien kiinnostavuuden lisäämiseksi reittien pitää olla matkailullisesti vetovoimaisia. Reitin lähtöpisteiden pitää olla helposti löydettävissä ja parkkipaikkojen riittävän kokoisia kävijämääriin suhteutettuina. Reitin lähtöpisteessä pitää olla selkeä infotaulu, josta selviää reitin muoto (ympyrä- tai janareitti), reitin pituus, vaativuustaso sekä merkittävien kohteiden, kuten laavujen ja tulentekopaikkojen sijainnit. Reittimerkintöjen tulee olla selkeitä ja johdonmukaisia ja niitä tulee olla riittävästi. Varsinkin risteyskohdat pitää merkitä hyvin ja selkeästi. Käyttömukavuuden ja turvallisuuden parantamiseksi reitin varrella pitäisi olla ulkoilukäyttöön tarkoitettuja rakenteita kuten pitkospuita, portaita, käymälöitä, laavuja ja tulentekopaikkoja. Vetovoimaisen retkeilyreitit pitäisi kulkea vaihtelevassa maastossa, jossa on erityyppistä luontoa sekä kauniita maisemia.

Retkeilyreittien tärkein vetovoimaisuutta lisäävä tekijä on saavutettavuus. Saavutettavuutta voidaan parantaa jakamalla etukäteisinformaatiota reiteistä. Etukäteisinformaation avulla luodaan tiedon lisäksi myös positiivisia mielikuvia retkikohteista. Tarkoituksena on saada retkeilijät kiinnostumaan kohteista ja lähtemään liikkeelle. Outdoorsfinland.fi -matkailuportaalin avulla kenen tahansa retkeilijän on helppo suunnitella itselleen sopivia reittejä. Sivustoilta löytyy kohteiden osoitetiedot, tarkat reittikuvaukset ja tietoa reittien haasteellisuudesta sekä lähialueen palveluista. Saavutettavuuden parantamisella voidaan lisätä retkeilyreittien tunnettavuutta, kiinnostavuutta ja kävijämääriä reiteillä.

Retkeilyreitit voidaan luokitella Suomen Ladun ohjeistuksen mukaan. Reitin vaativuustasoon vaikuttavat maaston korkeuserot, opasteiden kunto ja riittävyys sekä reitin pinta ja kulkukelpoisuus. Luokittelun tarkoitus on auttaa retkeilijöitä reittivalintojen tekemisessä ja sitä kautta lisätä turvallisuutta.

7.1 Prosessin itsearviointi

Opinnäytetyöni aihe oli mielenkiintoinen ja mukaansatempaava. Olen harrastanut patikointia useiden vuosien ajan, mikä osaltaan lisäsi motivaatiota ja kiinnostusta aihetta kohtaan. Tietoperustan keskeisiksi käsitteiksi tulivat saavutettavuus, retkeilyreittien vetovoimatekijät ja hyvinvointi, jotka mielestäni sopivat hyvin toimeksiantoon.

Kirjoitusprosessi eteni laatimani aikataulun mukaan, vaikka itse tekstin laatiminen ja sanamuotojen valinta tuottikin välillä harmaita hiuksia. Suurin osa aihepiirin lähdemateriaalista oli sähköisessä muodossa ja helposti saatavissa. Keskittyminen suomenkieliseen aineistoon oli tietoinen valinta, jonka tein jo heti työskentelyn alkuvaiheessa. Toiminnallisessa osuudessa reittien käveleminen, havaintojen kirjaaminen ja jäljen tallentaminen oli mukavaa ja mielenkiintoista puuhaa. Sen sijaan aineiston kokoaminen osoittautui ennakoitua suuremmaksi urakaksi. GPS -laitteen käyttö oli alkuun haasteellista ja sen kanssa sattui erinäisiä kommelluksia. Prosessi opetti pitkäjänteisyyttä ja suunnitelmallisuutta sekä antoi uskoa, selvitä ennakkoon ylivoimaisilta tuntuvista tehtävistä. Opin myös millainen on matkailullisesti vetovoimainen retkeilyreitti ja miten reittejä pitää kehittää saavutettavuuden parantamiseksi.

Yhteistyö toimeksiantajan välillä sujui päällisin puolin hyvin. Yhteydenpito tapahtui sähköpostitse, mikä oli välillä hankalaa, kun kysyttävää oli paljon. Jälkeenpäin tuli mieleen, että olisi kannattanut perustaa oma Facebook -ryhmä, jossa olisi voinut kysellä neuvoja muilta hankkeessa mukana olevilta opiskelijoilta ja projektin työntekijöiltä. Ohjaavan opettajan kanssa yhteistyö sujui hyvin. Sain häneltä hyviä neuvoja ja rakentavaa palautetta.

7.2 Kehittämisehdotukset ja jatkotutkimukset

Kaikista kartoitetuista reiteistä tehtiin myös kehittämissuositus reittien ylläpitäjille. Ehdotusten tarkoitus on parantaa reittien käytettävyyttä ja turvallisuutta, mikä puolestaan vaikuttaa reittien vetovoimaisuuteen. Suurimmat puutteet retkeilyreiteillä olivat puutteelliset reittimerkinnot ja viitoitukset. Niiden kuntoon laittamiseen ei vaadita suuria investointeja, vaan ennemminkin

viitseliäisyyttä. Haluttomuus panostaa retkeilyreittien kunnostamiseen, johtunee siitä, ettei retkeilyreittejä nähdä matkailullisesti kannattavina kohteina, varsinkaan Etelä-Suomessa. Nähtäväksi jääkin, miten innokkaasti kehittämis ehdotuksia lähdetään toteuttamaan.

Reittien vetovoimaisuutta voisi lisätä teemoittamalla reittejä. Teemat voisivat liittyä alueen historiaan tai luonnon hyvinvointivaikutuksiin. Teemoitetuille reiteille voisi ladata opastuksen kännykkään, puhuttuna tai kirjoitettuna. Tällöin reiteistä tulisi myös ulkomaalaisille matkailijoille kiinnostavampia.

Reittien ylläpidon parantamiseksi kaikkien reittien lähtöpaikoille pitäisi saada ylläpitäjän yhteystiedot. Tällä hetkellä on todella työlästä selvittää, kuka vastaa reittien ylläpidosta. Yhteystietojen avulla retkeilijöillä olisi mahdollisuus ilmoittaa reitin kehittämiseen ja kunnostamiseen liittyvistä asioista välittömästi ylläpitäjälle.

Outdoors Finland -retkeilyportaalissa vaihtaisin sanan vaellus joko sanaan patikointi tai retkeilyreitit. Vaellus mielletään usein kokeneempien retkeilijöiden harrastukseksi, joka vaatii kalliita varusteita. Sivustojen reitit ovat pääsääntöisesti päiväretkeilyyn tarkoitettuja kohteita, joille voi lähteä kuka tahansa luonnossa liikkumisesta kiinnostunut henkilö.

Jatkotutkimukset Outdoors Finland Etelä -hankkeen osalta voisivat liittyä hankkeen tavoitteiden toteutumiseen. Tutkimuksilla voisi selvittää matkailuportaalin merkitystä retkeilyn edistämässä.

7.3 Yhteenveto

Tulevaisuudessa luontomatkailu ja erilaiset hyvinvointia lisäävät matkailutuotteet tulevat lisääntymään. Reittien kehittäminen on välttämätöntä, jotta niiden ympärille voidaan lähteä rakentamaan erilaisia aktiviteettipaketteja sekä viikko-ohjelmia. Hankkeeseen osallistuminen vahvisti käsitystäni siitä, että Suomella on hyvät puitteet luontomatkailuun, kun retkeilyreitit saadaan laitettua asianmukaiseen kuntoon. Reittitietojen keräämisellä on päästy hyvään alkuun ja tästä on hyvä jatkaa reittien tuotteistamiseen ja markkinoinnin suunnitteluun, jotka ovat hankkeen seuraavia tavoitteita.

LÄHTEET

Aho, S. 1994. Matkailullisen vetovoiman koostumus ja esiintuominen. Julkaisussa Matkailun vetovoimatekijät tutkimuskohteena. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos.

Etelä-Suomen Sanomat. 2013. Heinolan ilkeilyntekijät kuriin betonilaavuilla. Lahti. Esan Kirjapaino Oy. [Viitattu 22.8.2013] Saatavissa:
<http://www.ess.fi/?article=425891>

Jaronen, M. 2005. Rokuan matkailijat ja luontomatkailun motiivit. Metlan työraportteja 20. [Viitattu 17.8.2013] Saatavissa:
<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2005/mwp020-06.pdf>

Järviluoma, J. 2001. Ympäristön käsitteestä luontomatkailun tulkintoihin. Lapin yliopiston matkailun julkaisuja. Matkailuelämykset tutkimuskohteena. Rovaniemi. Lapin yliopistopaino

Jääskeläinen, A. & Tulkki, A. 2012. Green care – toiminta terveyden edistämisen ja hyvinvointipalveluiden järjestämisen näkökulmasta. Rovaniemen ammattikorkeakoulu julkaisusarja C 30. Rovaniemi. [viitattu 27.6.2013] Saatavissa:
<https://arkki.ramk.fi/RAMK/julkaisutoiminta/Julkaisut/RAMK%20C%2030%20Green%20Care%20hyvinvointia%20pohjoisen%20luonnosta.pdf>

Komulainen, M. 2012. Maiseman tarina. Opas maisemapalveluiden luomiseen. [viitattu 27.6.2013] Saatavissa:
http://portal.mtt.fi/portal/page/portal/MKN_SIVUSTO/13_MAISEMA/MaisemanTarina.pdf

Kulmat 2011. Saavutettavuus osana matkailua. [viitattu 27.5.2013] Saatavissa:
<http://ekulma.kulmat.fi/kirjasto/Saavutettavuus/>

Laaksonen, J. 2008. Vaeltajan opas. Helsinki. Edita Prima Oy.

Lahden seudunluonto. 2013. [viitattu 27.6.2013] Saatavissa:
<http://www.lahdenseudunluonto.fi/luontokohteet/hollola/pirunpesa>

MEK 2013 a. [viitattu 26.6.2013] Saatavissa: <http://www.mek.fi/tuoteteemat-ja-tyokalut/tuoteteemat/kesaaktiviteetit-outdoors-finland/>

MEK 2013 b. Teemakohtaiset tuotesuosituksset. [viitattu 19.9.2013] Saatavissa: <http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/05/Tuotesuosituksset-OF-Vaellus.pdf>

MEK 2013 c. Vientikelpoisuuden kriteerit. [viitattu 25.6.2013] Saatavissa: http://www.mek.fi/wp-content/uploads/2013/05/MEK_Vientikelpoisuus.pdf

Noll, Heinz-Herbert (2000) Social Indicators and Social Reporting: The International Experience. [viitattu 7.4.2013]. Saatavissa: <http://www.ccsd.ca/noll2.html>

OF Etelä 2013a. Outdoors Finland Etelä. [viitattu 7.5.2013]. Saatavissa: <http://www.lamk.fi/ofetela/esittely/Sivut/default.aspx>

OF Etelä 2013b. Millainen on pyöräilevä, vaeltava tai melova asiakkaamme? [viitattu 27.5.2013] Saatavissa: <http://tinyurl.com/onu6uof>

Puhakka, R. Matkailukysynnän trendit vuoteen 2030 mennessä.[viitattu 7.4.2013]. Saatavissa:http://www.lamk.fi/tuleva/esittely/Documents/Tuleva_trendit_2030NAL.pdf

Pyykkönen, T. 2012. Yksi käsite, monta merkitystä. Käsitetutkimus 2000-luvun hyvinvointitutkimuksesta. [viitattu 8.5.2013] Saatavissa: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/86575/Pyykk%C3%B6nen.Topias.pdf?sequence=1>

Raatikainen, O. 2007. Pohjatietoa reittien luokituksesta. Pohjois-Savon liitto. [viitattu 29.5.2013] Saatavissa: http://www.pohjois-savo.fi/fi/psl/hanketoiminta/projektit/reitistohanke/Hankesivut/Laatu_luokitus.php

Rautiainen, A. 2013. Ulkoilureittien vaativuusluokittelu. Suomen Latu ry. [viitattu 7.6.2013] Saatavissa: <http://www.lamk.fi/ofetela/tapahtumat/Sivut/default.aspx>

Ruotsi, S. 2012. Luonto virkistää, elvyttää ja edistää terveyttä. [viitattu 20.5.2013] Saatavissa: <http://www.aka.fi/fi/Apropos/Artikkelit/Tieteessa-nyt/Luonto-virkistaa-elvyttaa-ja-edistaa-terveytta/>

Räsänen, P. & Saari, T. 2011. Vaellusreittien suunnitteluopas. [viitattu 27.8.2013]
Saatavissa:

<http://www.lamk.fi/ofetela/materiaalit/Documents/Vaellusreittien%20suunnitteluopas.pdf>

Räsänen, P. 2013. Vaellus-, pyöräily- ja melontareittien suunnittelu ja toteutus matkailun näkökulmasta. Powerpoint esitys. [viitattu 28.9.2013] Saatavissa:
<http://www.lamk.fi/ofetela/tapahtumat/Sivut/default.aspx>

Seivänen, T. & Neuvonen, M. Luonnon virkistyskäyttö 2011. [viitattu 29.5.2013]
Saatavissa: www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp212.pdf

Sitra. Hyvinvointi.2013 [viitattu 25.5.2013] Saatavissa:
<http://www.sitra.fi/hyvinvointi>

Soini, K. 2011. Uutta tietoa Green Caresta. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. [viitattu 4.6.2013]
Saatavissa: www.gcfinland.fi/file/original/sitra_30032011_ks.pdf?fileId=5318

Suomen Latu 2002. [viitattu 25.6.2013] Saatavissa:
<http://www.suomenlatu.fi/@Bin/2044641/%20reittisuunnittelu.%20pdf>

Suomen Latu 2011. Suomen Ladun reittiluokittelijoiden info-kirje. [viitattu 1.7.2013] Saatavissa: http://suomenlatu-fi-bin.directo.fi/@Bin/c87245ed71db318ef2139be1d22983ba/1372604913/application/pdf/1289121/reittiluokitus_infokirje_web.pdf

Suomen Latu 2013. Ulkoilureittien vaativuusluokittelu. [viitattu 25.5.2013]
Saatavissa: http://www.suomenlatu.fi/suomen_latu/ulkoilun-olosuhdetyo/reittiluokittelu/

Taka-Aho, M. 2005. Luontokokemus ja henkinen hyvinvointi. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. [viitattu 28.5.2013] Saatavissa:
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12296/URN_NBN_fi_jyu-2005468.pdf?sequence=1

Tenho, T. 2002. Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet. [viitattu 25.5.2013] Saatavissa:

<http://www.suomenlatu.fi/@Bin/2044641/%20reittisuunnittelu.%20pdf>

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. [viitattu 18.5.2013.] Saatavissa:

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/neuvontapalvelut/lait/kasitteet

Tulkki, A. 2012. Green care-hyvinvoinnin luontolähtöistä tukemista. [viitattu 7.6.2013.] Saatavissa:

<https://arkki.ramk.fi/RAMK/julkaisutoiminta/Julkaisut/RAMK%20C%2030%20Green%20Care%20hyvinvointia%20pohjoisen%20luonnosta.pdf>

Tyrväinen, L. 2008. Metsät terveyden ja hyvinvoinnin lähteenä.

Metsäntutkimuslaitos/Lapin yliopisto. [viitattu 18.5.2013.] Saatavissa:

[http://www.smy.fi/smy/Materiaalitdeve.nsf/allbyid/A885BB9500B25703C22574E10044DBA9/\\$file/PMA25-LiisaTyrva%C3%A4inen.pdf](http://www.smy.fi/smy/Materiaalitdeve.nsf/allbyid/A885BB9500B25703C22574E10044DBA9/$file/PMA25-LiisaTyrva%C3%A4inen.pdf)

Ulkoilureittien suunnittelun ja toteuttamisen periaatteet. 2002. Suomen Latu ry. [viitattu 20.5.2013.] Saatavissa:

<http://www.suomenlatu.fi/@Bin/2044641/%20reittisuunnittelu.%20pdf>

Vaelluksen ja sauvakävelyn kehittämisstrategia 2008-2013. [viitattu 25.5.2013]

Saatavissa:<http://www.mek.fi/w5/mekfi/index.nsf/6dbe7db571ccef1cc225678b004e73ed/cde>

Vaellus ja sauvakävelyopas. 2012. [viitattu 25.5.2013] Saatavissa:

[http://lamk.fi/ofetela/materiaalit/Documents/Outdoors_Vaellus.pd063f9ee14e3e8c2257524002c2db0/\\$FILE/Vaellusmatkailun_kehitt%C3%A4misstrategia_2008-2013%20vrs%202.pdf](http://lamk.fi/ofetela/materiaalit/Documents/Outdoors_Vaellus.pd063f9ee14e3e8c2257524002c2db0/$FILE/Vaellusmatkailun_kehitt%C3%A4misstrategia_2008-2013%20vrs%202.pdf)

Vuoristo, K. 2007. Missä pitkospuut päättyvät. Gummerus kustannus. Jyväskylä.

Wikipedia. 2013. [viitattu 25.6.2013] Saatavissa:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Luonnonmaisema>

Väinämö, J. 2013. Japanilaiset testaavat Ilomantsin luonnon voiman. Yle uutiset 29.8.2013. [viitattu 20.9.2013] Saatavissa:
http://yle.fi/uutiset/japanilaiset_testaavat_ilomantsin_luonnon_voiman/680494

LIITTEET

Liite 1 Reittikuvauslomake malli

Liite 2 Tuotekortti Enonsaaren luontopolku

Liite 3 Reittiluokittelulomake Enonsaaren luontopolku

Liite 4 Tuotekortti Pirunpesän luontopolku

Liite 5 Reittiluokittelulomake Pirunpesän luontopolku

Liite 6 Tuotekortti Lamminpolku

Liite 7 Reittiluokittelulomake Lamminpolku

Liite 8 Tuotekortti Kalkkiruukinpolku

Liite 9 Reittiluokittelulomake Kalkkiruukinpolku

Liite 10 Reittien kehittämissuunnitelmat

Liite 1 Reittikuvauslomake (malli)

Reittikuvaus

1. Reitin nimi ja yksilöintitieto (maakunta, kunta)

2. Reitin pituus, arvioitu kesto, jana- vai ympyräreitti ja yhteydet muuhun reitistöön.

8 km, 3 h, jana-reitti

On osa Luutajan harjualueen retkeilyreitistöä. Tältä reitiltä voi jatkaa Mukkulan reitille, joka on pituudeltaan 7 km. Jatkamalla sinne pääsee Porkkalan pysäköintipaikalle, josta on bussiyhteydet Vilkkulaan. Molempien reittien välittömässä läheisyydessä on majoituspaikkoja ja kokonaisreitin varrella on kolme yöpymiseen tarkoitettua laavua.

3. Reitin vaativuusluokka, haasteellisuuden kuvaus ja kohderyhmä

Keskivaativa

Haasteellisuuden kuvaus: (mitkä tekijät vaikuttavat haasteellisuuteen ja reitin kuljettavuuteen, esim. nousut, heinikot, vesistöjen ylitykset, pinnoitteet, kivikot, juurakot jne)

Soveltuvuus eri kohderyhmille: Sopii lapsiperheillekin. Reitti ei ole esteetön polun juurakoiden ja suurten korkeuserojen vuoksi.

4. Reitin lähtöpisteet (kaikki reitin lähtöpisteet tulee luetteloida, tallentaa GPS –koordinaatit, osoite, valokuvata ja kuvata)

Esim. Torronsuon kansallispuiston saavutettavuuskortti. Lisäksi GPS –koordinaatit.

5. Reitin välitön palveluvarustus (Nimetään ja numeroidaan, valokuvataan GPS-laitteella ja kirjataan kuvaus suositeltavan kulkusuunnan mukaisessa järjestyksessä) ja sen kehittämiskohteet. Lisäksi pinnoitteen kehittäminen!

Esim.

1. Nuotiopaikka, käymälä ja roskis: 800 m lähtöpisteestä kauniilla näköalapaikalla sijaitseva kohde. (Valokuvattu ja tallennettu)

Kehittäminen: Ympäristö todella roskainen ja nuotiopaikan rakenteita rikottu.

Nuotiopaikan jälkeen seuraa pirunpelto, jonka pituus on on 150 m. Pirunpellon yli tulisi rakentaa pitkospuut.

2. Laavu ja nuotiopaikka Harjumäen päällä metsäisessä paikassa. Paikalta avautuu avara näkymä Huittisjärvelle. Laavulla voi yöpyä.

Kehittäminen: Nuotiopaikan kivet on purettu ja heitelty hujan hajan.

Laavun jälkeen on nousu mutaista rinnettä ylös. Rinteeseen tulisi rakentaa portaat.

3. Kota: Pilttimäen kota sijaitsee Pilkkijärven rannalla ja se on lukittu. Kotaa voi vuokrata (mistä).

Kehittäminen:

5. Reitin viitoitus ja merkinnät

Reitti on merkitty sinisillä nauhoilla. Lähtöpisteestä lähtee kolme reittiä, jotka kaikki on merkitty eri väreillä. Harjumäen reitti on merkitty sinisillä nauhoilla.

Kuljettaessa Harjumäeltä Pilttiharjuun sinisiä nauhoja ei näkynyt seuraavissa risteyksissä.

1. Polkujen risteys lähtöpisteestä 800 m.

6. Reitin kalastuskohteet ja kalalajit

7. Reittiä tukevat palvelut:

Majoituspalvelut (jotka ovat suoraan reitin välittömällä vaikutusalueella):

Kahvilat ja ravintolat (jotka ovat suoraan reitin välittömällä vaikutusalueella):

Vinkkejä muuhun retkeilyyn:

- kiipeily
- maastopyöräily
- sauvakävely
- vesiretkeily

8. Hyvä tietää reitistä: reitin riskit, reitille varustautuminen, matkapuhelimen kuuluvuus.

Noin 800 metrin jälkeen reitin alusta pitää seurata vähän matkaa sinisten reittimerkkien sijaan punaisia merkkejä ja muutamissa risteyspaikoissa on haaleat merkinnät. Lenkkikengilläkin pärjää, mutta vaelluskengät ovat kivikkoisten paikkojen takia tukevampi vaihtoehto.

Reitillä kuljetaan kalliojyrkänten äärellä. Polku voi olla liukas kostealla kelillä mutta nähdäkseni liukastumisvaaraa ei ole, jos ei ehdoin tahdoin mene jyrkänten äärelle. Ritin jyrkin nousu on multapohjalla ja on aivan selvää, että se on kostealla kelillä todella liukas ja vaikea kiivetä ylös. Vastaavasti samaisen kukkulan lasku on yhtäläillä multainen ja siinä on suuri vaara liukastua.

9. Luonnonympäristön kuvaus (nämä tiedot kartoitetaan kysymyslomakkeella ja omilla havainnoilla). Muista aina järjestys!

- Yleiskuvaus luonnonympäristöstä, maisemasta sekä erityisesti kiinnostavat kohteet ja nähtävyydet. Onko reitille luonteenomaista talousmetsä, suo, kangasmetsä, aarniometsä tms.

Reitin alkuosa kulkee hiekkapoluilla kuivassa kangasmetsässä. Noin parin kilometrin jälkeen tullaan komealle harjulle, jolta avautuu upeat maisemat Hiekkasjärven selälle. Hiekkaharjulta löytyy vanhoja korsurakennelmia. Hiekkaharjulta laskeudutaan alas ja yllättäen maisema vaihtuu suoksi, jonka läpi polku kiemurtelee pitkospuita pitkin...

Geologiaan liittyvät kohteet, pirunpellot

Kasvit, puut ja pensaat:

Luonnonilmiöiden jättämät jäljet ja kohteet: esimerkiksi jääkauden jäljet, tulvan tai metsäpalon jättämiä jälkiä

Nisäkkäät, matelijat ja linnut:

Kehittämissuosituks:

10. Kulttuuriympäristön kuvaus

- Yleiskuvaus kulttuuriympäristöstä (kylä, kaupunkimainen, jokilaakso tms.)

Mahdolliset nähtävyydet reitin varrella.

Reitin lähtöpiste on Iitin kunnassa, joka on valittu Suomen kauneimmaksi kyläksi. Reitin varrella on useita ihmisen luontoon jättämiä jälkiä useiden vuosisatojen ajalta. Reitin alkuosassa on opastauluin merkitty kivikauden aikaisia asutuksia. Hiekkaharjulla on vanha tervahauta ja ansarakennelmia 1500-luvulta.

Kehittämissuosituks:

11. Reitin suositeltava teema (kerro mielipiteesi reitin teemasta ja sen keskeisistä vetovoimatekijöistä)

12. Reitin kehittämiskohteet ja käytettävyys (tähän omin sanoin yhteenveto kehittämiskohteista)

Reitillä on runsaasti kehittämistä. Viitoitukset eivät ole ollenkaan riittävät ja reitin varrella on liian vähän opastauluja. Suositeltavaa olisi lisätä reitin varrella vähintään 6 lisätauluja, joiden sijaintipaikat olisivat seuraavat:

Reittiä ei voi nykykunnossa suositella matkailulliseen käyttöön, matkailijoille markkinoitavaksi.

Liite 2 Enonsaaren tuotekortti

OTSIKKO: Enonsaaren luontopolku, Lahti, 2 km, ympyräreitti

INGRESSI: Enonsaari on yksi Vesijärven saari, jonne on kesäisin vesibussiyhteys. Saarella on kahden kilometrin mittainen luontopolku, joka kiertää saaren keskiosassa. Enonsaari on hyvä päiväretkikohde ja vaeltamisen lisäksi saarella on mahdollisuus uida ja grillata grillikatoksessa tai laavulla.

Vaativuus: Vaativa

Soveltuvuus:

Kesto: Noin 1 h

Reittimerkinnot: Merkitty keltaisin maalimerkein.

3 FAKTAA:

- Viiden kylän rajapyykki vuodelta 1796
- Metsä on jätetty hoitotoimenpiteiden ulkopuolelle
- Sijaitsee Vesijärven saarella
saarella on viiden kylän rajapyykki

Reittiseloste: Enonsaaren luontopolku kiertää saaren keskiosissa. Polku kulkee pääosin vanhassa kuusikossa, mutta reitin varrelta löytyvät kaikki Lahden alueen yleisimmät metsätyypit. Maasto on vaihtelevaa ja heti reitin alussa on vaativin nousu saaren korkeimmalle kohdalle. Näköalapaikalta voi ihailia Vesijärven kauniita maisemia. Tämän jälkeen polku kulkee laajahkon, kirjanpainajan tuhoaman, kuusikon halki järven rantaan. Loppumatkasta palataan loivasta nousevasta rinnettä pitkin takaisin saaren korkeimmalle kohdalle, josta palataan jyrkkää alamäkeä takaisin reitin lähtöpisteelle.

Hyvä tietää

Sateella reitille muodostuu mutaisia kohtia ja kallioiset kohdat voivat olla liukkaita. Veden kestävät jalkineet ovat tällöin tarpeen. Reitillä ei ole varsinaisia taukopaikkoja, mutta lähtöpisteen välittömässä läheisyydessä, Enonsaaren vierasvenesatamassa on laavu ja tulentekopaikkoja. Saarella on myös kahvila, vuokrattava sauna sekä lainattavissa pelivälineitä. Satamarannassa on uimapaikkoja. Luontopolkuun liittyvän opasvihkosta voi ladata tai tulostaa www.lahdenseudunluonto.fi/uploads/files/Enonsaari.pdf tai noutaa Lahden seudun ympäristöpalvelut, Vesijärvenkatu 11 C 15141 Lahti. Saaren kesäkahvilasta saa myös opasvihkosen lainaksi.

Vaativuus

Reitti on vaativa reitin alussa olevan suhteellisen pitkän ja jyrkän nousun vuoksi. Lisäksi polulla on jonkin verran juurakoita ja kiviä sekä polulle kaatuneita puita. Tästä syystä se on huonommin liikkuville liian vaativa. Nousun jälkeen polku on pääosin helppokulkuista, eikä polun kiertämiseen tarvita ihmeempää varusteita. Reitti soveltuu myös kouluikäisille lapsille.

Reitin alkuun

Sijainti

Reitin alkuun pääsee kahdesta eri satamasta vesibussilla tai omalla veneellä.

Vesibussin aikataulut löytyvät lähtösatamista tai www.enonsaari.fi/fi/laivayhteydet/

Reitin lähtöpiste on Enonsaaren vierasvenesatamaa vastapäätä n.100 metriä rannasta. N61 01.874 E25 35.513

Autolla:

Messilän satama: Lahti – Hämeenlinna valtatie (nro 12) Lahdesta n. 6 Hämeenlinnaan päin, josta viitoitus Messilään.
Satamapolku 1, 15980 MESSILÄ

Lahden satama:

Kaksi kilometriä Lahden keskustasta. Satamakatu 9

Kävellen: Kauppatorilta n. 2km

Julkisilla kulkuneuvoilla:

Messilään

[Pekolan Liikenteen](#) vuorot **40C** ja **40B** Hollolan kirkolle ohittavat Messilän.

Lahden satamaan

Kauppatorilta vuoro **17**, laituri D1

Vinkkejä

Polku on helppo liittää Messilän alueen Pirunpesän luontopolkuun, jos vesibussin lähtöpaikaksi valitsee Messilän sataman.

Kartat ja oppaat

<http://www.lahdenseudunluonto.fi/uploads/files/Enonsaari.pdf>

Linkit

Matkailuneuvonta sijaitsee Kauppakeskus Triossa.

Aukioloajat:

ma-pe 10-17

la 9-16

Aleksanterinkatu 18, 15140 Lahti

Puh. 0207 281 750

Turistiopas

Palvelut

[Messilä Maailma Oy](#)

Messiläntie 308

15980 MESSILÄ

Tiedustelut ja varaukset

Puh. (03) 860 11

Satamapolku 1, 15980 MESSILÄ

puh. 03-876 290 Vastaanotto

Päivi Saarela 0400 - 498 361
Hanski Yrjölä 040 - 508 9190

Lähtösatamassa **Lahdessa**

Laivaravintola Kaunis Veera (www.kaunisveera.fi/)

Ravintola Casseli (www.casseli.fi/ravintola-casseli)

Kahvila Kariranta (www.vesijarvenvanha-asema.fi/)

Lisäksi muita kahvilapalveluja sataman välittömässä läheisyydessä.

Lähtösatamassa **Messilässä**

Lähtösataman välittömässä läheisyydessä on camping-alue, hotelli ja vuokrattavia mökkejä sekä erilaisia ravintolapalveluita

Liite 4 Tuotekortti Pirunpesä

OTSIKKO: Pirunpesän luontopolku, 2,3 km, ympyräreitti

INGRESSI: Pirunpesä sijaitsee Hollolassa, Messilän golfkentän läheisyydessä. Se on upea jääkaudenaikainen rotko, joka muodostuu 5-20 metriä korkeista kallioseinämistä ja rotkon pohjalla olevista irtolohkareiden muodostamasta kasasta.

Vaativuus: Vaativa

Soveltuvuus:

Kesto: n. 1 h

Reittimerkinnot: Merkitty oranssein maalimerkein.

3 FAKTAA:

- Geologisesti merkittävä kohde
- Alue kuuluu Natura 2000 – verkostoon
- Rauhoitettu 50 -luvulla

Reittiseloste: Pirunpesän luontopolun ensimmäinen 800 metriä kuljetaan kävelytieta myöten. Kävelytie kulkee kuusimetsässä, syvän supan reunaa mukailleen. Tämän jälkeen reitti kääntyy metsäpolulle, josta alkaa haasteellinen nousu mäen harjanteelle. Mäellä on nuotiopaikka, jossa voi levähtää ja nauttia eväitä. Mäen päällä polku on helppokulkuisempaa ja maastoltaan kuivaa kangasmetsää. Jonkin matkaa alaspäin tultua polusta erkanee haara oikealle, josta pääsee ihailemaan jääkauden muodostamaa rotkoa. Uskaliimmat voivat laskeuta rotkoa pitkin alas Pirunpesälle. Jatkamalla merkittyä polkua pitkin alaspäin pääsee niin ikään rotkon pohjalle, jossa voi hämmästellä jääkauden sulamisvesien mukanaan tuomien kvartsiittilohkareiden muodostelmaa. Tässä kohdassa on reitin toinen tulentekopaikka. Loppumatka kuljetaan samaa kävelytieta pitkin lähtöpaikalle.

Hyvä tietää

Reitillä kuljetaan paikoin avokallioilla ja jyrkänteiden lähetyillä. Polulla on kohtia, joissa tarvitsee tarkkaan harkintaa mihin jalkansa laittaa, jotta ei liukastu tai muuten menetä tasapainoaan. Nähdäkseni mitään vaaraa ei ole mikäli liikkuu varovasti ja katsoo jalkoihinsa. Tukevat, vaellukseen tarkoitetut kengät helpottavat liikkumista, mutta lenkkikengilläkin pärjää. Reitin varrella on kaksi nuotiopaikkaa, mutta polttopuut pitää tuoda itse. Reitin alkuosuuden kävelytieltä pääsee myös suoraan Pirunpesälle ja nuotiopaikalle, mikäli luontopolun kiertäminen kokonaisuudessaan osoittautuu liian vaativaksi. Viitoitukset Pirunpesän näköalapaikalle ovat osittain puutteelliset, mutta helposti löydettävissä leveiden polkujen ansiosta. Messilän lomakeskus tarjoaa erilaisia majoitus- ja ravintolapalveluita.

Vaativuus

Reitti nousee korkealle kallioiselle mäelle. Reitin varrella on paljon kiviä ja juurakoita sekä vaikeakulkuisia kalliojyrkänteitä. Sateen jäljiltä kaltevat kallioinnat ovat liukkaita ja vaativat erityistä varovaisuutta. Soveltuu hyvän tasapainon ja peruskunnon omaaville aikuisille. Mielestäni reitille voi ottaa mukaan kouluikään ehtineet lapset, mutta liikkuminen kallioilla vaatii aikuisten valvontaa.

Reitin alkuun

Sijainti

Pirunpesä sijaitsee Hollolassa Messilän golfkentän välittömässä läheisyydessä. Alueelle pääsee Messilän golfkentän (väylien 4 ja 16 välistä) läpi kulkevaa ulkoilureittiä pitkin. Reitin lähtöpisteen koordinaattit

N61 00.633 E25 32.472

Autolla: Lahti – Hämeenlinna valtatie (nro 12) Lahdesta n. 6 Hämeenlinnaan päin, josta viitoitus Messilään. Auton voi pysäköidä Messilän golfkentän parkkipaikalle N61 00.648 E25 33.291 tai Televisiotien ja Arvi Hauvosen tien varrelle N61 00.106 E25 32.043, josta lähtee ulkoilureitti Messilään.

Julkisilla kulkuneuvoilla:

[Pekolan Liikenteen](#) vuorot **40C** ja **40B** Hollolan kirkolle ohittavat Messilän.

Kartat ja oppaat

<https://maps.google.fi/maps/ms?msid=205862182557652511970.0004a55709b89ed11d6e8&msa=0&ll=61.013,25.517378&spn=0.018614,0.066047>

<http://kartta.lahti.fi/IMSHollola/?layers=Lahdenseutu&lon=Seudun%20kuntarajat&cp=6766698,26474880&z=0.5>

Linkit

<http://luolamiehenblogi.blogspot.fi/2010/11/pirunpesa-hollola.html>

<http://www.hollola.fi/>

Palvelu

Matkailuneuvonta sijaitsee Kauppakeskus Triossa.

Aukioloajat:

ma-pe 10-17

la 9-16

Aleksanterinkatu 18, 15140 Lahti

Puh. 0207 281 750

Messilä Maailma Oy

Messiläntie 308

15980 MESSILÄ

Tiedustelut ja varaukset

Puh. (03) 860 11

Messilä Camping

Satamapolku 1, 15980 MESSILÄ

puh. 03 - 876 290 Vastaanotto

Liite 5 Reittiluokittelulomake Pirunpesän luontopolku

Reittiluokituslomake:	24.7.2013	Tiina Penttinen
Hollola	Pirunpesän luontopolku	

REITTILUOKITUSLOMAKE

Reitin osuus	Kaltevuus %	Korkeuserot	Kulkukelpoisuus/ reitin pinta	Viitoitus ja merkintä maastoon	Etenemis- nopeus min/km	Luokka
Lähtöpiste				oranssit maalimerkit		
Osuus 1 Pituus: 0,8 km	max 15	8 m	purupintainen lenkkipolku	merkinnät ok	10 min/ km	helppo
Osuus 2 0,5 km	yli 30	58 m	paikoin kivikkoisen polku	merkinnät ok	20 min/ km	vaativa
Osuus 3 Pituus: 1 km	max 30	58 m	ohut paikoin kalliainen ja kivikkoisen polku	muutamia risteyspaikkoja voisi merkitä paremmin	20 min/ km	keskivaativa
Reitti yhteensä Pituus:2,3 km						

Reitin vaativuusluokka: Vaativa
 Luokituksen voimassaoloaika: 24.7.2013-24.7.2018
 Luokituspäivämäärä: 24.7.2013

Luokittelijan allekirjoitus: Tiina Penttinen
 Nimen selvitys:

Luokittelijan osoite:
 Luokittelijan puhelinnumero: 504 044 400
 Luokittelijan sähköposti-osoite: ti.pe@nic.fi

Lähetä lomake osoitteeseen:
ofetela@lamk.fi

Liite 6 Tuotekortti Lamminpolku

OTSIKKO: Lamminpolku, 2,3 km

INGRESSI: Lamminpolku sijaitsee Artjärvellä. Reitti on vaativa, mutta vaivan arvoinen yhden päivän retkikohde. Reitti kulkee 30 metriä korkean kallioharjanteen yli, josta on upeat suo- ja järvinäkymät.

Vaativuus: Vaativa

Soveltuvuus:

Kesto: Noin 1 h

Reittimerkinnot: Merkitty keltaisin maalimerkein.

3 FAKTAA:

- Hienot näköalat
- Siirtolohkareita
- Pystysuora kallioseinä

Reittiseloste: Reitin alkuosa kuljetaan havupuuvoittoisessa metsässä, jonka jälkeen alkaa haastava nousu mäen harjanteelle. Kalliojyrkänteiden reuna on 30 metriä korkea, lähes pystysuora seinämä, jolta voi ihailla hienoja suo- ja järvimaisemia. Jyrkänteiden reunassa ei ole kaidetta, mutta siitä varoitetaan useissa kohdissa jyrkännettä. Reitti kulkee jonkin matkaa mäen harjanteella, jonka jälkeen alkaa varovaisuutta vaativa laskeutuminen alas mäeltä. Mäen alla on viitoitus laavulle, joka sijaitsee 300 metrin päässä varsinaiselta reitiltä. Laavulla on tulentekopaikka ja käymälä. Reitin loppuosa on tasaista maastoa ja kulkee pystysuoran kallioseinämän vierustaa pitkin takaisin lähtöpaikalle.

Hyvä tietää

Opastustaulun reitti on hieman poikkeava tämän sivun karttaan verrattuna. Reitti kannattaa kiertää vastapäivään ja kääntyä pellonreunassa vasemmalle menevälle polulle, jolloin näkee kalliojyrkänteiden alhaalta käsin. Puusillalta palataan samaa reittiä takaisin kuin alussa. Kallion laelle on jyrkkä nousu, joka vaatii pientä ponnistelua ja alastulo hyvää tasapainoa. Sateisella säällä kallio voi olla liukas, mielestäni putoamisvaaraa ei kuitenkaan ole mikäli noudattaa jyrkänteiden reunalla olevia varoituksia. Reitin voi kulkea lenkkikengillä. Lasten kanssa liikkuvilta aikuisilta vaaditaan erityistä valppautta, eikä reittiä voi suositella pienille lapsille. Laavulla ei välttämättä ole polttopuita.

Vaativuus

Reitti on vaativa jyrkän nousun vuoksi, mutta palkitsee kulkijat upeilla maisemilla.

Reitin alkuun

Sijainti

Orimattilan keskustasta n. 30 km Artjärven suuntaan.

Autolla: Ajetaan Kimonkyläntietä Artjärven suunnasta n. 4 km, josta viitoitus vasemmalle Lamminpolku. N60 44.802 E26 07.767

Kartat ja oppaat

<http://www.orimattilanliikuntapalvelut.fi/wp-content/uploads/2012/09/Lamminpolku-Rajasuonpolku.pdf>

Linkit

<http://www.orimattila.fi/index.php>

Palvelut

[Töyrylän kartano](#)

Värjärintie 2
16230 Artjärvi
Puh. 0451466044

Orimattilan kaupungin infopiste
Pakaantie 1
16300 Orimattila

[Hotelli Telтта](#)

(Kehräämön 4. kerros)
Pakaantie 1
16300 Orimattila
p. 0400 464 893

Artjärven keskustassa n.4 km:n päässä on kahvila ja ravintola.

Liite 7 Reittiluokittelulomake Lamminpolku

Reittiluokituslomake:		Lamminpolku		23.7.2013		Tiina Penttinen	
Orimattila							
REITILUOKITUSLOMAKE							
Reitin osuus	Kaltevuus %	Korkeuserot	Kulkukelpoisuus/ reitin pinta	Viitoitus ja merkintä maastoon	Etenemis- nopeus min/km	Luokka	
Lähtöpiste				keltaiset maalimerkit			
Osuus 1 1km	yli 30	27	ohut paikoin juurakkoinen polku	opasteet ok	20 min/ km	vaativa	
Osuus 2 Pituus: 1,3 km	yli 30	33	kalliopinta, paikoin kivikkoinen ja juurakkoinen polku	osasta reittiä puuttui reittimerkinät	20 min/ km	vaativa	
Reitti yhteensä Pituus: 2,3 km							
Reitin vaativuusluokka:	Vaativa						
Luokituksen voimassaoloaika:	23.7.2013-23.7.2018						
Luokituspäivämäärä:	23.7.2013						
Luokittelijan allekirjoitus:	Tiina Penttinen						
Nimen selvitys:							
Luokittelijan osoite:							
Luokittelijan puhelinnumero:							
Luokittelijan sähköposti-osoite:	ti.pe@nic.fi						
Lähetä lomake osoitteeseen:	504 044 400						
ofetela@lamk.fi							

Liite 8 Tuotekortti Kalkkiruukinpolku

OTSIKKO: Kalkkiruukinpolku, Sipoo

INGRESSI: Kalkkiruukinpolku on mainio päiväretkikohde, jossa voi tutustua Sotungin historiaan ja nykypäivään. Polku kiertelee Håkansbölen kartanon entisillä mailla, metsissä, peltojen reunoilla ja korkeilla avokallioilla. Maaston suuret korkeuserot vaativat kulkijalta reippautta ja rohkeaa mieltä, joka palkitaan hienoilla maisemilla.

Vaativuus: Vaativa

Soveltuvuus:

Kesto: 2-3 h

Reittimerkinät: Merkitty vihreä-valkoisin maalimerkein.

3 FAKTAA:

- Kansallispuisto, perustettu 2011
- Vanha kalkkilouhos
- Högbergetin näköalakallio

Reittiseloste: Kalkkiruukinpolku sijaitsee Sipoo Sotungin kylässä ja se on mukava päiväretkikohde. Polku kulkee korkeuseroiltaan vaativassa metsämaastossa ja se on merkitty maastoon vihreä-valkoisin maalimerkein. Reitin alkupäässä on laavu ja tulentekopaikka. Reitin korkein kohta on Högbergin näköalakallio, joka kohoaa 50 metriä Sotungin peltoja korkeammalle. Kallionlaelta voi katsella kulttuurihistoriallisesti arvokkaita maaseutumaisemia sekä nähdä kaukana siintävät Vuosaaren sataman nosturit. Polun loppuosassa, tienvarressa, on vanha louhosalue, josta on muinoin otettu kalkkikiveä.

Hyvä tietää

Reitti kulkee vaativassa maastossa, jossa on useita jyrkkiä, varovaisuutta vaativia nousuja ja laskuja. Polun pinta on monin paikoin juurakkoinen. Tällä hetkellä alueella olevat portaat ovat huonokuntoiset ja niistä puuttuvat kaiteet. Sateella reitin kalliit voivat olla liukkaita. Juurakkoisen polunpinnan vuoksi tukevat vaelluskengät ovat tavallisia lenkkikenkiä parempi vaihtoehto. 650 metrin päässä reitin lähtöpisteestä on laavu ja tulentekopaikka sekä polttopuita, jotka pitää itse sahata ja halkoa. Reitti ei sovellu heikkojalkaisille tai huonon tasapainon omaaville henkilöille eikä pienille lapsille. Pystyy lahonneet puut voivat kovalla tuulella olla turvallisuusriski. Reitin välittömässä läheisyydessä ei ole ravintolapalveluita, joten omat eväät kannattaa ottaa mukaan.

Vaativuus

Reitti on vaativa suurten korkeuserojen ja juurakkoisten polunpintojen vuoksi. Jyrkässä rinteessä olevien rappusten askelmat ovat osittain lahonneet ja kaiteet puuttuvat kokonaan.

Reitin alkuun

Sijainti

Sipoo

Parkkipaikka Kalkkiuunintie päässä N60 18.054 E25 09.516

Autolla:

Julkisilla kulkuneuvoilla:

Bussi 742, poistutaan Sotungissa Kalkkiruukintien kohdalla, josta n. 2 km reitin lähtöpaikalle. Katso tarkemmat reitit ja aikataulut YTV:n reittioppaasta:

[Reittiopas](#)

Kartat ja oppaat

http://www.hel.fi/hki/hkr/fi/viheralueet/mets_t+ja+muut+viheralueet/luontopolut/kalkkiruukki

<http://www.retkikartta.fi/index.php?id=59040>

<http://www.luontoon.fi/retkikohteet/kansallispuistot/sipoonkorpi/kartatjakulkuyhteydet/Sivut/Default.aspx>

Linkit

<http://www.luontoon.fi/Sivut/Default.aspx>

<http://www.sotunki.net/>

[Tikkurilan yhteispalvelupiste](#)

Ratatie 7, Tikkurila, 01300 Vantaa,

puh. (09) 8392 2133, tikkurila.yhteispalvelu(at)vantaa.fi

[Myyrmäen yhteispalvelupiste](#)

Myyrmäkitalo

Kilterinraitti 6, 01600 Vantaa

puh. (09) 8393 5455, myyrmäki.yhteispalvelu(at)vantaa.fi

Palvelu

Lähialueella ei ole palveluita.

Liite 9 Reittiluokittelulomake Kalkkiruukinpolku

Reittiluokittelulomake:		24.7.2013		Tiina Penttinen		
Sipoo		Kalkkiruukinpolku				
REITTILOUKITUSLOMAKE						
Reitin osuus	Kaltevuus %	Korkeuserot	Kulkukelpoisuus/ reitin pinta	Viitoitus ja merkintä maastoon	Etenemis- nopeus min/km	Luokka
Lähtöpiste				vihreä-valkoiset maalimerkit puissa		
Osuus 1	yli 30	44	juurakkoinen polku		20 min/ km	Vaativa
Pituus: 2,4 km						
Osuus 2	yli 30	62	ohut paikoin kivikkoinen polku,huonokuntoi- set portaat		30 min/ km	Vaativa
Pituus: 0,7 km						
Osuus 3	yli 15	29	ohut paikoin kivikkoinen ja juurakkoinen polku,		30 min/ km	Keskivaativa
Pituus: 0,8 km						
Osuus 4	yli 15	28	hiekkatie		20 min/ km	Keskivaativa
Pituus: 1,4 km						
Reitti yhteensä						
Pituus: 5,3 km						
Reitin vaativuusluokka:		Vaativa				
Luokituksen voimassaoloaika:		24.6.2013-24.6.2018				
Luokituspäivämäärä:		24.7.2013				
Luokittelijan allekirjoitus:		Tiina Penttinen				
Nimen selvitys:						
Luokittelijan osoite:						
Luokittelijan puhelinnumero:		504 044 400				
Luokittelijan sähköposti-osoite:		ti.pe@nic.fi				
Lähetä lomake osoitteeseen:		ofetela@lamk.fi				

RETKEILYREITTIIEN KEHITTÄMISEHDOTUKSIA 5.9.2013

Pirunpesän luontopolku

Reitti kulkee mäkisessä maastossa, jossa on jyrkkiä kallioita ja paikoin kivikkoista polkua. Maasto on kuivaa kangasmetsää. Reitin ehdoton vetovoimatekijä on Pirunpesä, joka on jääkauden muodostama kalliorepeämä. Reitin lähtöpisteellä on kartta ja viitoitus Pirunpesälle. Maastossa on kaksi tulentekopaikkaa.

Kehittäminen:

Infotaulussa oleva kartta on aikojen saatossa haalistunut ja muutenkin vaikeaselkoinen. Pirunpesän luontopolusta voisi tehdä ihan oman reittikartan, jossa olisi merkattuna tulentekopaikat ja näköalapaikka. Reitti on merkitty maastoon suhteellisen hyvin, mutta risteyskohtiin voisi lisätä viitoitukset ja standardien mukaiset merkit tulentekopaikoista ja näköalapaikoista.

Tulentekopaikalle pitäisi saada polttopuita ja puuvarasto siivota roskista. Pirunpesälle toivotaan laavua, joka voisi olla betonilaavu. LS Laatusenä Oy on tehnyt sellaisesta prototyypin.

N61 00.473 E25 32.190 Pirunpesän viitta revitty irti

N61 00.596 E25 32.318 Tähän risteykseen viitoitus Pirunpesälle ja Messilään

N61 00.607 E25 32.203 Tähän risteykseen viitoitus näköalapaikalle

N61 00.534 E25 32.188 Tähän viitoitus Pirunpesä ja matkan pituus

N61 00.308 E25 32.117 Tähän viitta Pirunpesän luontopolku ja reitin pituus

Enonsaaren luontopolku

Polku sijaitsee Vesijärven saarella. Maasto on vaihtelevaa ja reitin alussa on suhteellisen pitkä ja jyrkkä nousu. Reitin varrella ei ole mitään palveluvarustusta. Reitin vetovoimaisuutta lisää alueen luonnosta kertovat opastaulut. Enonsaari itsessään on mukava päiväretkikohde, johon kuuluu kiinteänä osana vesibussimatka. Saaren vetovoimaisuus tulee alueen virkistyskäytöstä, mutta luontopolku tuo siihen oman lisäarvonsa.

Kehittäminen:

Luontopolun lähtöpiste on vaikeasti nähtävissä. Luontopolulle osoittavan viitoituksen voisi laittaa satamalaiturin rantaan. Reitin lähtöpisteestä puuttuu infotaulu. Taulussa pitäisi olla kartta, josta näkee reitin ja sen pituuden sekä reitin vaativuustason. Lisäksi siinä voisi mainita mistä saa luontopolkuun liittyvän kirjallisen opasvihkosen ja mistä osoitteesta se löytyy netistä. Polun risteyskohtiin tarvitaan selkeät nuoliopasteet. Reitin poistumiskohdassa (N61 01.876 E25 35.697) on viitoitus revitty pois, se pitäisi uusia välittömästi. Muutoin reittimerkinnot ovat kunnossa. Polulla on useita kaatuneita puunrunkoja, jotka pitäisi raivata polulta.

Lamminpolku

Lamminpolku kulkee korkean kallioisen mäenharjanteen yli. Reitin vetovoimatekijä on kallioharjanteelta avautuvat upeat maisemat sekä mäen alla oleva kallioseinä ja siitä irronneet kivenlohkareet. Laavu sijaitsee 300 m:n päässä varsinaiselta reitiltä, hienolla mäenharjanteella.

Kehittäminen:

Lähtöpaikalla on reittikartta, mutta maastossa ei ole reittimerkintöjä pellon pientareella kulkevalla osuudella. Pellon piennar on myös savinen ja täten hankala kulkea. Tämän osuuden voisi jättää reitistä kokonaan pois ja siirtää reitin kulkemaan kallion alla olevaa polkua pitkin takaisin lähtöpaikalle. Toinen vaihtoehto olisi linjata polku pellon pientareen toisella puolella olevalle suolle. Tämä vaihtoehto edellyttäisi pitkospuiden rakentamista ja lisäisi reitin kiinnostavuutta. Kalliojyrkänteen alapuolella menevälle polulle (N60 45.088 E26 08.113) lisättävä viitoitus. Kyseinen osuus puuttuu lähtöpaikan opaskartasta, mutta on merkitty Orimattilan kunnan sivuilla olevaan karttaan. Uusi reittivaihtoehto pitäisi lisätä myös opastaulussa olevaan karttaan.

Kalkkiruukinpolku

Kalkkiruukinpolku kulkee paikoin vaikeakulkuisessa maastossa, jossa on jyrkkiä nousuja ja laskuja. Reitin varrella on laavu ja tulentekopaikka. Reitin vetovoimaisuus perustuu hyvään saavutettavuuteen ja alueen historiallisesti arvokkaaseen kalkkikaivos- ja maatalousalueeseen.

Kehittäminen:

Lähtöpaikalla on vaatimaton kartta. Kartan voisi uusia ja siihen voisi merkitä laavun ja näköalapaikan sekä reitin pituuden. Jyrkässä rinteessä olevat portaat ovat lahonneet ja kaiteet irronneet. Ne on alustavien tietojen mukaan tarkoitus uusia seuraavan parin vuoden aikana. (tieto löytyy luontoon.fi sivustolta)